

Skärgård

NR 4 2014 – ÅRGÅNG 37 – TIDSKRIFTEN SOM DOKUMENTERAR ETT KULTURARV

En trend att bryta

Kasnäs, en företagarcy	10
Inflyttade kvinnor i Kumlinge	46

I detta nummer

- 2 Inledaren: Våga trotsa trender .....av Håkan Eklund
- 4 En trend att bryta.....av John Wrede
- 10 Kasnäs - en företagarcy .....av Clara Henriksdotter
- 14 Dröminflyttare, på riktigt .....av Pia Prost
- 18 Kvarkens skärgård.....av Carita Nyström
- 23 En aktiv deltidboendeförening .....av Ralf Nyman
- 27 Allt går när motivationen är hög .....av Håkan Eklund
- 32 En färjtur mindre släcker inget ljus .....av Sylvia Sundström
- 37 Nagu Marina .....av Kristin Mattsson
- 40 Transporterna den största utmaningen .....av Clara Henriksdotter
- 43 Lustresor i skärgården .....av Bertil Nygård
- 46 Inflyttade kvinnor i Kumlinge tar för sig .....av Satu Numminen
- 51 Från Årets by i Österbotten .....av Iris Sjöberg
- 54 Åboländsk bygdesjöfart .....av Charlotte von Haartman
- 62 När byråkratin motarbetar inflyttning.....av Håkan Eklund
- 66 När det fryser till .....av Lars Sundström
- 70 Bokhöman.....av Håkan Eklund
- 76 Nordiska skärgårdssamarbetet.....Av Ester Miros
- 78 Kolumnen "Från Ninnus horisont" .....av Nina Söderlund
- 80 Sista bilden.....av Håkan Eklund

Skärgård

Nr 4-2014, årgång 37

Tema: En trend att bryta

Tidskrift utgiven av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi (SIÅA) för presentation av aktuell skärgårdsforskning samt diskussion kring frågor som rör skärgården och våra svenska kustbygder.

Webbsida: www.skargard.fi

Ansvarig utgivare: SIÅA

Redaktör: Håkan Eklund,
e-post: hakan eklund@abo.fi

Tfn: +358 (0)50 5672213

Postadress: Arken, Fabriksgatan 2G,
20500 ÅBO, Finland.

Tryck: Fram, Vasa

Layout, ombrytning och produktion:
Gosmo Print Ab

Tidskriften Skärgård utkommer med 4 temanutnummer per år.

Årsprenumeration (fortlöpande) kostar 46 € i Finland och 50 € utomlands. Lösnummer 20 €.

Prenumerationer via www.skargard.fi
eller Anita Julin, tfn: (02) 215 4944, e-post: anita.julin@abo.fi, eller redaktör Eklund.

Ledningsgruppen för SIÅA

Utbildningsplanerare Nina Söderlund,
suppl. vicedirektör Tina Engblom.

Professor Jan-Åke Törnroos,
suppl. kommundirektör John Wrede.

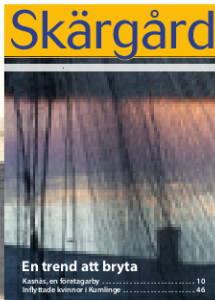
Professor Kjell Andersson,
suppl. intendent Kasper Westerlund.

Docent Mikael von Numers,
suppl. professor Marko Joas.

Koordinator Katja Bonnevier,
suppl. utvecklingschef Gunilla Granberg.

Byaombud Pia Prost,
suppl. skärgårdsombudsman Sami Heinonen.

Studeringe Amanda Enberg,
suppl. vuxenstud. Charlotte von Haartman.

Pärmen: Höstfiske i
Saggöarkipelagen 2014
© Håkan Eklund

Åbo Akademi VID ÅBO AKADEMI OCH YRKESHÖGSKOLAN NOVIA

© 2014 Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi

ISSN 0356-9381

Skärgård 4 • 2014 1

Våga trotsa trender

När detta skrivs har vi just firat Finlands 97:e självständighetsdag. Snart är vi framme vid hundra års strecket. En milstolpe för en ungdomen hårt prövad nation med en granne som det är svårt att lita på.

STRAX INNAN vårt 22:a självständighetsår, 1939, hade ett blodigt drama inletts som var nära att utplåna vår självständighet. Det handlar förstas om vinterkrigets utbrott för 75 år sedan som inleddes via ett falskspel kring de s k ”skotten i Mainila”, som låg på den ryska sidan av gränsen, på Karelska näset. Mönstret i detta tragiska utspel har vi på nytt fått uppleva via det som skett och sker på Krimhalvön och i östra Ukraina. Via lögnen som serveras som sanningar i egna (ryska) medier som makten kontrollerar, får man ett helt folk med sig. Nu som då. Via falskspel skapas en fiende för det egna folket, en fiende som inte ens vet att det är en fiende. Det är intressant att jämföra detta med det som hände hos oss innan krigsutbrottet.

I NOVEMBER 1939 hade utkiken i första linjen i flera dagars tid följt med hur ryssarna sysslade med skjutövningar på sin sida. Granatkrevaderna den 26.11 ute på fälten i Mainila by avvek inte från tidigare dagars. Allt noterades i vaktdagböckerna, till och med detaljer som att ryssarna efter varje krevad kollade nedslagsplatserna och sen gick därifrån i lugn och ro. Förstås visste inte de finska gräns soldaterna att de just då bevittnat en upphittad orsak som fyra dagar senare inledde vinterkriget. På kvällen den 26.11 överlämnades en not till Finlands sändebud i Moskva i vilken Röda arméns generalstab hävdade att fientlig artilleri från Finland hade dödat tre ryska soldater och en underofficer på fältet i Mainila, och att sju soldater och två befäl hade sårats. Vid den aktuella tiden låg det finska artilleriet så placerat att inga pjäser nådde så långt som till Mainila by. JP 3 som närmast kunde ha kommit i fråga

förfogade inte över en enda fältkanon under tiden 24.11 – 1.12.1939.

DEN RYSKA medie- och propagandakarusellen förberedde sen folket genom att i dagar fylla dagstidningarna med fientliga hatartiklar som hetsade ryssarna med fantasi historier om krigstokiga finnar. I tidningar intervjuades ryska medborgare som uttryckte sin avsky mot detta brutala övergrepp som dödat oskyldiga ryska soldater. Partitidningen Pravda proklamerade: ”Nu får krigsäventyrarna skylla sig själva”. När Finlands regering i sitt officiella svar föreslog en gemensam undersökning av incidenten avvisade Molotov förslaget och beskyllde Finland för förvrängning av fakta. Ett dygn senare kom det officiella sovjetiska meddelandet att man inte längre ansåg sig vara bunden av nonaggressionspakten från 1932. Resten är historia. Känns mönstret igen från Ukraina?

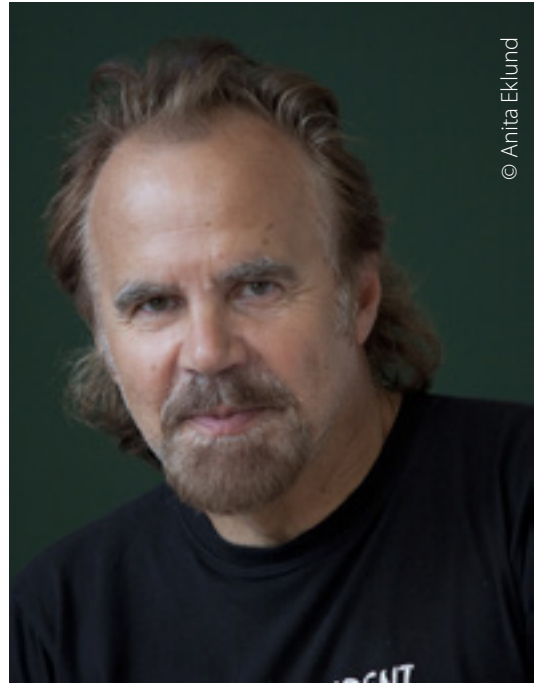
VAD HAR DÅ DETTA att göra med dagens situation? Ja, bland annat att vi fortfarande är pantfångar hos oberäkneliga falskspelare som borde göra oss mera ”streetwise”, dvs att också tänka på vilken typ av samhälle vi bygger. Det är hälsosamt att bli påmind om insikten att 1940-talets Agrarfinland med livskraftiga och levande byar utspridda över hela landet utgjorde ett slitstarkt jordnära överlevnadssamhälle. Det räddade landet och det civila samhället från kollaps. Jämför det med dagens koncept där allt görs för att åstadkomma det motsatta. Där man fortsätter att urholka det perifera och enbart satsa på urban storskalighet som enligt siffernissarna är både billigare och effektivare. Och de flesta trallar med. Aningslöst.

I ETT GLEST BEFOLKAT land som Finland är den snabba och omfattande nationella urbaniseringen ett ödesdigert hot mot perifera kust- och skärgårdssamhällen. Den snedvridna befolkningsstrukturen i dessa områden orsakar stora påfrestningar på det samhällsliga planet via höga social- och hälsovårdskostnader.

Folkvandringen till städer och tätorter är idag också ett globalt problem. Sedan 2008 bor det i hela världen fler människor i städer än på landsbygden; vid krigs- och krissituationer är dylika samhällen ytterst sårbara. Vi som har erfarenhet av mångåriga krig och svåra kristider borde förstå bättre. Trots att decentralisering och ökad självförsörjningsgrad på kort sikt verkar dyrare, skapar det ändå ett stabilare samhälle.

ATT ENBART satsa på storskalighet, urbanisering och kostnadseffektiv global handel har sina risker. I en krissituation ramlar det korthuset lätt ihop. Överlevarna i den situationen hittas i glesbygdens stabila och småskaliga självförsörjningskoncept. Gamla tiders skärgårdsbor under självhushållningens tid hade också ett starkt ekologiskt medvetande; ju kargare holmarna var desto försiktigare använde man naturresurserna. Men då fanns det både fågel och fisk i havet. Idag har miljögifter och övergödning slagit sönder vårt maritima ekosystem eftersom de flesta intressegrupper i decennier valde att inte lyssna på forskare, förän det nästan varit för sent.

I DETTA NUMMER hittas några exempel på unga urbana som går mot strömmen, som bryter trenden. Modiga unga kvinnor och män som byter det högurbana mot ett liv i små skärgårdssamhällen där alla vet allt om alla, men ändå finner sig tillrätta och lär sig att stå emot allt vad som ”viskas i byn”. Ute i små konservativa samhällen har man för vana att ”göra narr av stadsbor och alla som är annorlunda”, alltså de som kommer utifrån. Det kan man gärna sluta med, det är i folkrika tätorter som nya inflyttare hittas. Ta gärna emot dem med öppna armar trots att de kanske inte är intresserade av vare sig jakt eller motorer. I verkligheten är det de som är mottagliga för förändringar som överlever vardagen. Eftersom föränderligheten har kommit för att stanna är det de anpassningsbara som klarar sig. I alla väder. Så är det också i djurvärlden.

© Anita Eklund

ENBART i Egentliga Finlands skärgård hittas 22 000 öar utan fast vägförbindelse med ca 4300 invånare på 150 öar. Ålands sex skärgårdskommuner bebos av 2200 invånare. Här finns utrymme för inflyttning till ett globalt sett mycket unikt område, trots att byråkrater och samhällsplanerare gör allt för att motarbeta flyttning ut till dylika ”kostnadskrävande” områden. Hela Finlands befolkning skulle ju lätt rymmas in i en enda stad på landbacken, som inte ens skulle vara stor globalt sett – men det är väl inte det vi vill?

MED DETTA NUMMER vill jag och ledningsgruppen för SIÅÅ tacka alla som ställt upp för tidskriften Skärgård under detta kritiska år. Trots att vår ”självständighet” var hotad kunde ändå lösningar hittas som igen tryggar vår existens. Vi önskar alla medarbetare och prenumeranter ett Gott Nytt 2015! ♦

Håkan Eklund, redaktör

En trend att bryta

TEXT: JOHN WREDE

Vid det här laget torde det vara allmänt känt att befolkningen i de sex åländska skärgårdskommunerna, liksom skärgårdssamhällen på den östra sidan om Skiftet, fortsätter att minska. Trenden har varit densamma de senaste 70 - 90 åren.

Under det senaste året har jag vid minst fyra tillfällen blivit intervjuad om detta av elever från Ålands lyceum. Alldeles nyligen ringde två elever och frågade om orsakerna till avfolkningen (= termen de använde sig av).

INSIKTEN OM befolkningsminskningen är tämligen utbredd. Sannolikt finns det en del som inte bor i skärgården som är bekymrade över detta, däremot är de få som på riktigt är

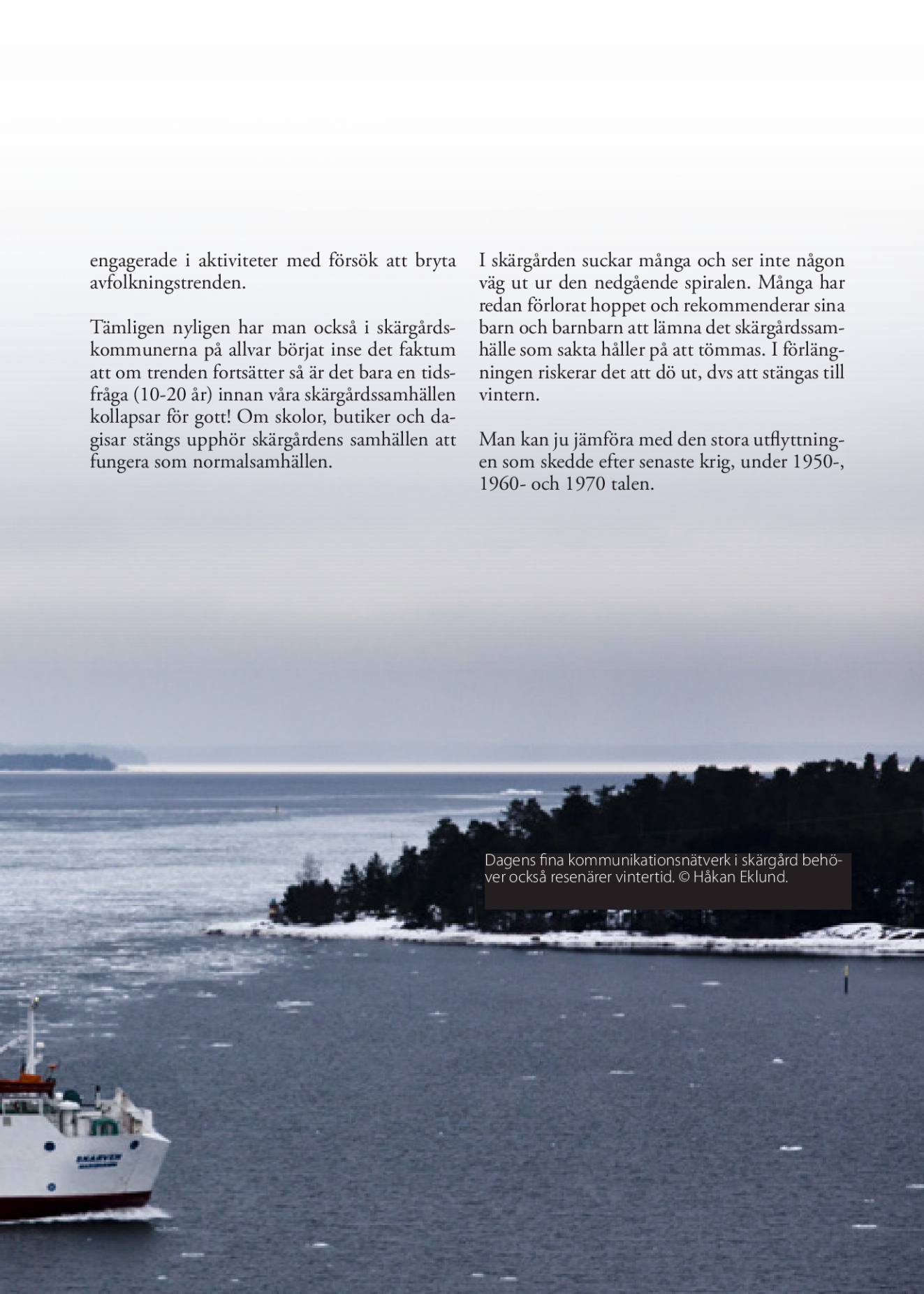

engagerade i aktiviteter med försök att bryta avfolkningstrenden.

Tämligen nyligen har man också i skärgårdskommunerna på allvar börjat inse det faktum att om trenden fortsätter så är det bara en tidsfråga (10-20 år) innan våra skärgårdssamhällen kollapsar för gott! Om skolor, butiker och dagis stängs upphör skärgårdens samhällen att fungera som normalsamhällen.

I skärgården suckar många och ser inte någon väg ut ur den nedgående spiralen. Många har redan förlorat hoppet och rekommenderar sina barn och barnbarn att lämna det skärgårdssamhälle som sakta håller på att tömmas. I förlängningen riskerar det att dö ut, dvs att stängas till vintern.

Man kan ju jämföra med den stora utflyttningen som skedde efter senaste krig, under 1950-, 1960- och 1970 talen.

A photograph of a coastal scene. In the foreground, a white boat with a red hull is moving across the water, leaving a white wake. The boat has the name 'SKÄRVEN' and 'ÅKERÖ' written on its side. In the background, there is a large island covered in dark evergreen trees, with a small white building visible on the shore. The sky is overcast and grey. The water is dark blue-grey with some white foam from the boat's wake.

Dagens fina kommunikationsnätverk i skärgård behöver också resenärer vintertid. © Håkan Eklund.

Statistik över in- och utflyttade Ålands skärgård 2004-2013

Källa ÅSUB

Brändö (ca 480 invånare)	304 inflyttade (variation 22-40/år)	299 utflyttade (variation 20-42/år)
Föglö (ca 570)	296 (25-35)	290 (13-40)
Kumlinge (ca 340)	169 (11-23)	199 (7-37)
Kökar (ca 250)	200 (9-25)	212 (9-38)
Sottunga (ca 100)	85 (5-14)	108 (5-20)
Vårdö (ca 450)	239 (6-30)	204 (12-28)

De inflyttade kommer i huvudsak från fastlandet och resten av Åland (Brändö har något fler från fastlandet. Föglö och Vårdö får de flesta från resten av Åland).

En del är också inflyttade från världen utanför Norden: Brändö 38, Föglö 60 och Vårdö 43 medan till Kumlinge, Kökar, Sottunga mellan 4-11.

Av flesta som flyttar bort från skärgården flyttar ca 2/3 delar till resten av Åland och då främst till fasta Åland.

Flyttningstrender

Ett åländskt skärgårdshemman som bara lever upp under sommaren.
© Håkan Eklund.

Ett viktigt tecken i skärgårdens glesbygd är att det lyser ur fönstren. © Håkan Eklund.

DETTA ÄR en domedagspredikan som bland annat jag redan en längre tid mullrat om. Ibland aningen desperat, ibland också med känslan av att predikan klingar för döva öron.

Finns det då något hopp om att trenden kan brytas och skärgården igen, med alla sina förutsättningar, kunde gå mot en ljusare framtid?

Ja det finns en del tecken som borde inge en gnutta hopp.

Det kanske viktigaste tecknet är att det de facto flyttar rätt många till Skärgården. Statistik från Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) visar att det till Brändö årligen flyttar mellan 20- 40 personer, d v s mellan 5-10 % av invånarantalet på ca 480 personer. En i sig rätt imponerande siffra; om detta gällde Åbo skulle det betyda 20 000 personer nyinflyttade varje år.

Att invånarantalet trots dessa uppmuntrande siffror sakta minskar beror på att ungefär lika många flyttar bort från skärgården och att det dör fler personer än de som föds.

MEN LÅT OSS ta fasta på det positiva, dvs att såpass många ändå väljer att flytta till skärgården som för många är rätt okänt – sannolikt också positivt överraskande.

Orsaken kan bero på att personer som flyttar bort är personer som är bekanta, kända, kanske släktingar, medan de personer som flyttar till skärgården oftast är okända. Gemene man ser alltså i regel bara att det flyttar bort kända ansikten från skärgården medan inflyttarna inte syns lika lätt, och därför inte balanserar upp bilden. Det finns med andra ord en positiv trend som är okänd för det stora flertalet. Det finns också kända återflyttare, men de är tillsvi-dare rätt få.

Att de flesta som flyttar till skärgården är medelålders eller äldre, är på sitt sätt problematiskt. Trots att all inflyttning är välkommen fyller de inte skolor och daghem. Än mer problematiskt

är förstås att så många väljer att lämna skärgården.

I DENNA ARTIKEL finns inte utrymme att gå in på allt som de facto görs och ytterligare borde göras för att öka inflyttningen av framförallt yngre personer och barnfamiljer. Det jag här främst vill föra fram är att skärgården trots allt är intressant och attraktiv eftersom det idag finns ett hyfsat stort intresse att flytta till skärgården. Det är ett faktum som i sig är uppmuntrande. Det innebär också att vi som bor i skärgården (för det är nog mest oss själva det kommer an på) bör fortsätta kampen för att bryta den negativa trenden och locka till oss fler ”åretruntboare”.

DET ÅTERSTÅR hur mycket arbete som helst. Poängen är att det finns människor som vill bosätta sig i skärgården och insikten om detta är en bra början. En bra avstamp för ett fortsatt energiskt och engagerat arbete för att återbefolka skärgården som har mycket att ge.

Det finns rätt många som redan nu flyttar till skärgården och det finns antagligen betydligt fler som kan tänka sig en framtid i skärgården – året runt.

Detta faktum bör vi som bor i skärgården, och alla övriga supportere, ha i minnet. Något att inspireras av och på olika sätt agera därefter. ♦

Artikelförfattaren

John Wrede är kommundirektör i Brändö kommun sedan 1986.

Adress: Kommunkansliet, AX-22940 ÅVA
e-post: kommundirektor@brando.ax
Hemsida: <http://www.brando.ax/>

Kasnäs - en företagaby

TEXT: CLARA HENRIKSDOTTER

Roger Granlunds båthus i byviken våren 2014. © Clara Henrikdotter Puranen.

Kasnäs by, som är porten till Hitis skärgård utanför Kimitoön, har i dag drygt sjuttio invånare och över ett dussintal företag.

Att Kasnäsborna i alla tider har varit företagsamma råder det inget tvivel om. Här har man fiskat, odlat, fött upp minkar, köpt upp fisk och bär, tillverkat plastföremål och byggt båtar, för att nämna en del.

Efter att Kasnäs blev en del av Dragsfjärds kommun 1969 kom byns utveckling också att under många år påverkas av hög- och lågkonjunkturer i stålindustrin. På 1980-talet då det gick illa för stålverket i Dalsbruk försökte Dragsfjärds kommun satsa på nya kort. Det kom flera nya näringar in i bilden och kommunen hade planer på att göra Kasnäs till en Företagarby, där folk skulle både bo och arbeta.

De facto är Kasnäs i dag en by med många olika branscher representerade såsom fiske, turism, service, byggföretag, båtförvaring och smyckestillverkning, och alla de som driver företagen bor i byn.

DEN STÖRSTA FÖRÄNDRINGEN i Kasnäs, både miljö- och sysselsättningsmässigt, skedde när fiskfabriken Söder Is etablerade sig i början av 1980-talet. Fiskfabriken ägs i dag av Kasnäsfamiljen Liljeqvist, som även driver butik, hotell, restaurang och badhus. Speciellt för Kasnäs är också att där finns flera smyckesföretag. Ett av dem är Ingalill Slottes grossistföretag KJ Koru, som säljer smycken till återförsäljare i Finland. Det blir över hundratusen örhängen per år.

Ingalill Slotte, född Granlund, kommer från Östers gård i Kasnäs och hon har utbildat sig till ekonom i Åbo. Att hon kom att välja den här branschen har att göra med att hon redan tidigt började arbeta i sin exsvärfars företag Dalsbruks Guld, som fortsättningsvis verkar i Kasnäs.

Ann-Christine Alanne (t.v.) och Ingalill Slotte gör i ordning smyckeförsändelser i Kasnäs. © Rasmus Puranen.

Jag frågar Lille vad hon har som utgångspunkt när hon väljer smycken och om det finns en gemensam nämnare för hennes smycken.

– Jag har inte dyra designsmycken utan produkter som kostar kring tio euro. Det är enkla modeller, mest vitt eller färglöst.

Jag tittar på de smycken som Lille själv bär och konstaterar att de alla är i guld och att hon har många ringar. Hur väljer du själv dina smycken?

– Oftast har jag samma smycken, men i öronen har jag ingenting. Jag är som skomakarens ungar: jag har hål i öronen men jag är för lat för att använda örhängen.

Vad har du för förhållande till smycken, är det passionerat?

– För det mesta är en produkt för mig ett pris, men de som jag själv bär har jag nog ett pas-

sionerat förhållande till, i synnerhet ringarna som jag alltid bär.

INGALILL HAR VARIT Kasnäs trogen under alla år, men rest en del i jobbet. Hennes bas är den ståtliga gula gårdslänga som hon har låtit flytta från Skålböle i Kimito och byggt upp på nytt i närheten av barndomshemmet Östers.

– Det projektet rodde jag iland ensam som fränskild med två barn, något jag inte skulle rekommendera för någon. Vi flyttade in till jul 2007 och då var jag helt slut, men mina föräldrar räddade mig genom att bjuda mig och mina döttrar hem till sig på julfest.

Den äldre dottern Ellen studerar vid Åbo Akademi och Lisa bor under veckorna i Dalsbruk, men till veckosluten fylls huset ofta av ungdomar. Lilles man, Calle Slotte, som på grund av sitt jobb är stationerad i Bryssel, kommer hem till veckosluten och ofta följer även hans barn med respektive pojk- och flickvänner med.

Roger kör skoltaxi på fredagar från Kasnäs till Holma och Tunhamn. Fr. v. Ida Sjöberg från Holma, Emma Brunström från Tunhamn och Linda Sjöberg från Holma. © Clara Henriksdotter Puranen.

– Då är det liv och rörelse kring köksbordet, säger Lille och tittar på sitt långa rustika bord, som har plats för minst tolv personer.

ROGER GRANLUND, som är jämnårig med Ingalill och barndomsvän, har svårt att tänka sig en tillvaro någon annanstans än i Kasnäs. Där har han bott hela sitt liv – eller nästan hela sitt liv. När Roger var mellan åtta och tretton bodde familjen i Dalsbruk på grund av pappans arbete. Där trivdes Roger inte alls.

– Varje helg kom jag till Östers om inte föräldrarna kom ut. Dalsbruk blev aldrig hemma fast vi bodde i ett radhus nära havet med båt och brygga nedanför. Vi åkte båt eller buss mellan Dalsbruk och Kasnäs för varken mamma eller pappa hade körkort. Kasnäs är alltid mitt hem fast det har ändrat mycket sedan turisterna började komma. Det börjar bli ganska rörigt på sommaren, men det stör inte mig. Det är

tokigt att säga att det inte är bra för det är ju bra för min verksamhet.

Roger Granlund är både taxibåtsföretagare och trålfiskare. På vintern är han för det mesta ute och trålar medan han på våren och sommaren kör taxibåt. Han äger en större taxibåt för tjugo personer och en mindre för tolv. Han har kört taxibåt sedan år 2000 då hotellet öppnade. Roger har också tagit över gården Kristers efter sina föräldrar och han har två barn, Julia och Viktor.

I MER ÄN TJUGO ÅR var trålningen Rogers huvudsyssla på vintern då han brukade vara ute med trälaren Shemara från grannbyn Holma. Den är nu i estnisk ägo, men Roger har hittat tillbaka till före detta Ryvingen, som han också tidigare trålat på. Besättningen är densamma som då, men den heter numera Clinton och har Pensar i Nagu som hemhamn trots att den är registrerad på Åland.

– I vintras var jag borta i 70 dygn från mitten av januari till veckoslutet före påsk då vi trålade utanför Mariehamn, vid Eckerö och Kökar.

Trålarfärderna kan bli långa, men tidvis går det att fiska i hemvattnen. Förut fiskade Roger mycket i södra Östersjön kring Danmark, men sedan 2012 är det förbjudna vatten för finländska fiskefartyg.

– Vi måste fiska allt i Norra Östersjön enligt EU:s fiskepolitik. För oss är det dåligt att alla finska båtar fiskar på ett litet område. Hela fiskeflottan, 10–20 trålare, far nu till Bottenhavet.

När isen har gått börjar Roger köra taxibåt. Han kör förutom skolbarn också folk som bygger ute på holmarna och till exempel elmontörer på väg ut till något bygge.

– Under de senaste åren har det blivit fler uppdrag. När jag startade började jag fiska i september och höll på till maj, men nu har jag fått vara mycket mera hemma, då det blivit dåligt med fisket.

VECKOSLUTET FÖRE VALBORG öppnar Bengtskär och det betyder att Rogers tjänster behövs innan företagarna på Bengtskär börjar sköta rutten med egna båtar.

– De ringer till mig om grupperna är små.

Roger har kört båt så länge han minns och aldrig haft långtråkigt i sin hemby.

– Ungdomarna säger alltid att de har tråkigt, men jag har aldrig sagt så. I min ungdom hade

jag fullt upp med att köra båt och traktor eller snöskoter på vintern. Jag hade alltid något att göra och jag var alltid ute.

Endast grannflickan Ingalill var jämnårig med Roger, men det fanns yngre barn.

– Jag lekte nog med flickor, och mycket med Ingalill. Jag kommer ihåg att vi åkte på vintern med en hästdrög som de körde stock med, en som har framkälke och bakkälke skilt. Vi drog upp framkälken i backen och så körde vi ner. De vuxna undrar ännu över att vi orkade hålla på med den där tunga kälken. Någon gång fick vi åka med den efter traktorn. Och så var det skidning och pulkåkning, men inte några slalombackar, bara terräng. ♦

Texten är ett smakprov ur Kasnäsboken som kommer ut till jul 2014.

A circular icon containing a lowercase letter 'i' in a serif font, representing an information or author section.

Artikelförfattaren

Clara Henriksdotter Puranen är journalist, fackboksförfattare och talkoarbetare. Hon bor på Högsåra, där hon nyligen har grundat Claras Bageri.

Adress: Lotsbergsvägen 35, 25960 HÖGSÅRA
Tfn: +358 (0)40 771 6603
e-post: cpuranen@abo.fi

Dröminflyttare, på riktigt

TEXT: PIA PROST

En driftig företagare med flera ben att stå på, som renoverar en gammal gård, som kan föra med sig energi och engagemang till skärgårdssamhället, som har en flickvän med ett kommande yrke inom omsorgen. Och med en baby på kommande. Kort sagt en skärgårdens dröminflyttare – och dessutom finns han på riktigt.

Peter Mustelin är på språng. Som så många andra veckoslut denna höst styr han kosan från Korpo mot Helsingfors för att studera. Någonstans på motorvägen möter han sin flickvän i en mötande buss, för hon är också ute i samma ären-

de. Peter avlägger en examen för båtförare, medan Laura har ett arbetsläroavtal för att bli närvårdare med inriktning på barn. Hennes arbetsplats finns på Björkhagens daghem i Pargas, men närstudierna hålls på fredagarna i Helsingfors. Så medan Laura just och just hinner hem till Korpo med sista bussen, får Peter lov att tillbringa helgen i huvudstaden. När detta tidskriftsnummer kommer ut har Peter förhoppningsvis sina båtförarpapper i handen, så att paret kan tillbringa vinterns rofyllda veckoslut tillsammans ute i Korpo.

I MARS 2014 tog Peter över som postutdelare på Korpoströms båtrutt efter Johan Simberg. Posten ska fram i alla väder, men ännu har han alltså inte hunnit uppleva några värre snöoväder under jobbtid.

– På vintern är det få som bor kvar, berättar Peter, då är rutten så kort att man kan gå eller skida över isen. Just nu är det heller ingen som

bor på andra sidan den öppna farleden mot Nagu, vilket gör att den farligaste delen av rutten faller bort. Men hydrokoptern får jag nog ta i bruk snart.

Peter är inte anställd av posten utan fungerar som underleverantör.

– Det är en halvtidssyssla som ger en jämn grundplåt. Tack vare postutdelningen vet jag att vårt projekt att flytta till skärgården lyckas. Naturligtvis kan man inte vara säker på att jobbet finns kvar för alltid. Men när Johan Simberg frågade sin förman på posten om han skulle våga göra en nyinvestering på flera tusen, så var förmannens svar: ”Hörrdu, vi har försökt stänga den här linjen så många gånger utan att lyckas, så oroa dig inte”.

– Jag lever i princip på tidningsutdelningen, utan den skulle det inte vara postutdelning varje dag och då skulle det inte vara lönsamt. Jag arbetar alltså inte heller på veckosluten, utan tar med lördagens Åbo Underrättelser i sorteringen först på måndagen. Men jag förstår verkligen frustrationen på huvudöarna över att även de nu får lördagens tidning två dagar senare, för det är ju på lördagen man vill sätta sig ner och lusläsa tidningen och koka en extra kopp kaffe.

PETER OCH LAURA bor i Böle. Eller ”halvvägs från byn mot Rumarstrand”, som Peter förklarar det. För två år sedan köpte de det hundra år gamla huset som de nu håller på att renovera. Hur kom det sig då att de hamnade här?

– Jag har tillbringat alla mina somrar på Houtskär och säsongen tenderade att bli bara längre och längre, konstaterar Peter. Jag hör till fjärde generationen på Houtskär - mormors far var präst där och mormor och morfar fortsatte att vara på Houtskär på somrarna. Ofta fick jag följa med dem från Åbo och stället har blivit mig väldigt kärt. Det är en tomt med flera sommarstugor, så när jag och Laura ville bosätta oss i skärgården året om insåg jag att vi

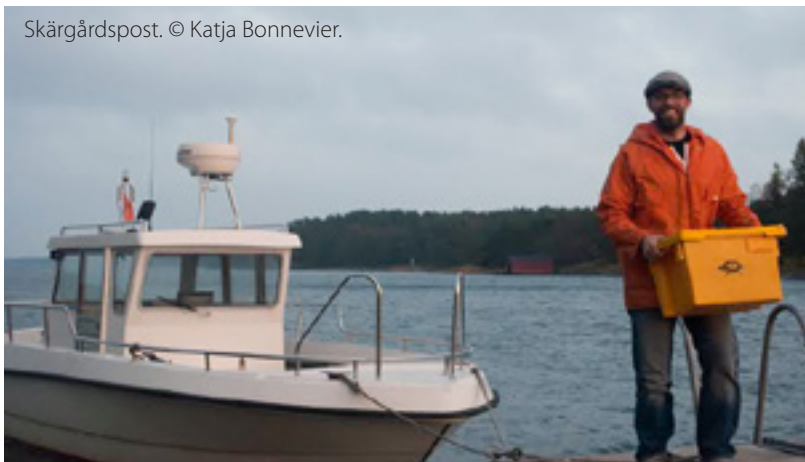
Laura. © Peter Mustelin.

måste hitta ett eget ställe. Och då hittade vi huset i Korpo. Ärligt talat känner jag mig fortfarande mer som Houtskärsbo än Korpobo, men kanske blir man mer rotad med barn.

För jo, så är det! I mars, lagom till tvåårsdagen av husköpet, föds Peter och Lauras lilla baby.

– Vi hade faktiskt inte varit länge tillsammans när vi blev husägare, så det var en liten risktagning. Men hittills har det gått bra, konstaterar Peter och skrattar till.

LAURA ÄR SPANJORSKA och kom till Finland för naturens och skärgårdens skull. Hon hade hört att nordborna trivs i skogen och det tyckte hon lät så häftigt att hon vill komma hit, av ren nyfikenhet. Laura och hennes dåvarande pojkvän landade först i Helsingfors, men konstaterade snabbt att boendet där var svindyrt. Via

Åbo hamnade hon i Pargas, och tyckte att här kändes det bra att vara.

Laura och Peter träffades via Produforum, ett nätverk för kulturaktörer, där Laura jobbade som praktikant. Peter hade ett ärende in till kontoret i Pargas centrum när han stötte på den trevliga spanjorskan.

– Genast jag gått ut ångrade jag att jag inte frågat om hon ville komma med mig på kaffe. Nästa gång jag hade ett ärende till Produforum såg jag till min stora besvikelse att hennes plats stod tom. Och det kändes alldeles för pinsamt att fråga efter hennes nummer. Men ödet ville att vi ett par veckor senare hamnade på samma grillfest, och på den vägen är det, ler Peter.

Laura är utbildad kemist, men trivdes inte med att jobba i laboratorium. Så nu utbildar hon sig för att jobba med barn.

PETER HAR EN EXAMEN i industriell design från Lahtis. Därför var steget inte långt till egendesignade cyklar. Hans företag Bhava Industries har tagit fram två cykelmodeller i kolfiber som färdigställs enligt kundens önskemål. På hemsidan kan man läsa sloganen ”Skräddarsydda elcyklar – från ett skjul på en avlägsen ö långt borta”. Och visst är Korpo långt borta om man

befinner sig i Paris, för Peter tänker sig att hans kunder kan finnas var som helst i Europa.

– Det är absolut ingen nackdel att ha ett företag som detta i skärgården, säger Peter. Snarast kan vara en fördel, för det är en bra story att man är ute på en holme. Jag tror det kunde vara svårare att starta upp ett företag i Åbo, där hyrorna är mycket högre jämfört med att företaget finns ute på ens egen gård.

– Men det är alltid stora utmaningar att starta upp ett nytt produktionsföretag, oberoende vad man gör och var man finns. Att ha firma som formgivare är betydligt lättare – när man väl hittat sina kunder är det som att frilansa, då är det ingen skillnad om man bor i skärgården eller i Helsingfors. Som underleverantör till posten har jag också garanterat en viss mängd arbete. Cykelbolaget är ett aktiebolag med helt annan struktur, och i någon mån borde det kontinuerligt växa. Marknadsföringsbiten är också mycket svårare än om man är formgivare och arbetar mot uppdrag. Så utmaningar finns, men de har inget att göra med att företaget är beläget i skärgården.

Peter har varit med i företagsinkubatorn Creve i Åbo och är mycket nöjd över stödet han fått, både gällande utbildning och ekonomiskt un-

derstöd. Cykelföretaget har nu ett år med full satsning på produktutveckling bakom sig.

– Egentligen borde jag ha satsat lika hårt på marknadsföring med lika stor budget, för att få det första stora hjulet att rulla. Men eftersom jag kör postbåt, renoverar ett 100-årigt hus och ska bli pappa, känns det just nu inte alldeles akutt att expandera fullt ut.

VILL MAN BO i skärgården är det en bra möjlighet att vara företagare, anser Peter, speciellt om man kan ta jobbet med sig när man flyttar ut. När Peter bodde i Australien arbetade han med att bygga upp varumärket för ett företag som gör hundprodukter. Det fortsatte han med när han flyttade hem till Finland.

– Det året bodde jag i Houtskär från april till november, ända till det blev för kallt och rugigt i den lilla strandstugan. Jag tyckte det var en alldeles underbar livsstil – jag arbetade på under hela dagen, men kunde när som helst ta paus för att snickra, köra båt och fixa mat i lugn och ro. Man hittar en behaglig rytm, som är svår att uppnå i stan.

I Houtskär fungerade nätet väldigt bra. – Jag kunde se masten från mitt fönster, så dataöverföringen var snabbare än i Åbo eller Pargas. I Korpo fungerar det betydligt sämre, men med en extra antenn uppe på taket fungerar det helt ok. Jag kan streama filmer redan nu och kan knappt komma på ett arbete som skulle kräva mer kapacitet än så.

LAURA OCH PETER är mycket glada över det varma mottagandet de fått i Korpo. Både av sommargrannar och fast bosatta. Peter är med i föreningen Pro Korpo och den lokala capoeira-gruppen, medan Laura varit med i medborgarinstitutets kurs i möbelrenovering och periodvis arbetat på åldringshemmet Regnbågen.

– Naturligtvis har jag också lärt känna en hel del folk via mitt jobb. Ibland känner man sig som apan; folk som jag inte kan påminna mig om att vi träffat tidigare vet redan en hel del om oss, men så är det ju alltid på mindre orter.

– Om vi är här för att stanna? Oj, det var en svår fråga. Jag kan svara ja, för jag har svårt att tänka mig att vi skulle bo någon annanstans i Finland. Men eftersom Laura är från Spanien, vill vi kanske bo där en tid också. Men om det blir ett kort utbyte, en permanent flytt eller om det alls blir av, det får tiden visa. Nu är vi här och har inte bråttom någonstans. ♦

Artikelförfattaren

Pia Prost är mammaledig skärgårdsivrare
Adress: Näsbacken 8, PARGAS
Tfn: +358 50-338 1710
e-post: prost.pia@gmail.com

Kvarkens skärgård

- ett landskap i ständig förvandling

TEXT: CARITA NYSTRÖM

Kvarkens stenrike, ett eko från istiden. © Vesa Heinonen.

Världens nyaste landskap har det kallats, Kvarkens skärgård, som med drygt 8 millimeter om året fortsättningsvis stiger ur havet. Det finns en gammal sägen, som berättar hur detta stenrike skapades. På den tid jättarna huserade i landet blev jätten Finn efter något av sina fuffens utdriven ur Sverige. Han fyllde en stor skinsäck med stenar och begav sig över Kvarken för att finna en plats att slå sig ner på. På vägen gick det hål på säcken och alla stenarna föll ut och bildade det som idag utgör Björkö skärgård med Valsörarna, Panike och många andra öar.

LANDSKAPEN på båda sidor om Kvarken utgjorde en historisk helhet fram till 1809. Som namnet Kvarken antyder är havsområdet mellan Sverige och Finland här smalast och det har genom tiderna varit en viktig farled under alla årstider.

Kvarkens världs naturarv ligger mitt i centrum av flera istider. Den senaste istiden Weichsel började för 120 000 år sedan och dess enorma ismassa började smälta för 15 000 år sedan. Is-

täcket var tre kilometer tjockt och tyngde ner jordskorpan en kilometer i Kvarken, i södra Finland med 400-500 meter. Söder om Östersjön var istäcket ännu mindre. Då det blev varmare och isen började smälta, lättade trycket och jordskorpan började återgå till sitt tidigare läge.

IBÖRJAN gick landhöjningen snabbt, 15 cm per år. Idag är den årliga stigningen 8,5 mm för att vara exakt, därför växer Kvarkens skärgård med en landareal som motsvarar 150 fotbollsplaner. Nya öar stiger ur havet medan andra växer och sammanfogas. Vikar avsnörs och bildar flador, glon, sjöar och våtmarker. Landhöjningen har alltid varit en del av livet i Kvarkens skärgård. Bosättning, vägar, farleder och hamnar har anpassats till de förändringar som det stigande landet åstadkommer.

VESA HEINONEN, naturpedagog vid Terranova i Vasa, har spelat en aktiv roll i att Kvarken blivit ett världs naturarv. Tio års arbete ligger bakom ansökan om denna status, berättar han. Allt

startade med Projekt Gröna Bron, som omfattade Kvarkens skärgårdsområde mellan Vasa och Umeå. Avsikten var att katalogisera områdets arter inom flora och fauna med tanke på att skapa ett gemensamt världsarvsområde eller en nationalpark. Man kom fram till att geologin tveklöst var det mest särpräglade för området. Finlands geologiska forskningscenter och motsvarande svenska organisation kom med i det förberedande arbetet. Det visade sig, att Höga kusten runt Sundsvall och Kvarkens flacka skärgård var olika till sin karaktär, att de lämpade sig bäst för projektet. Unesco gav Höga kusten världsarvsstatus år 2000. Kvarkens skärgård infogades 2006 - som Finlands första och enda naturobjekt - i detta världsarv.

TILL VÄRLDSNATURARVET hör på den finska sidan 5600 öar och en 2400 km lång strandlinje. Närmare 2500 människor bor inom området, men i de kommuner som har del i världsarvet bor inemot 100 000 invånare. Björkö med skärgård, Mickelsörarna i norr och Molpehällor söderut är alla delar i arvet.

Till Björkö skärgård hör 300 öar. Det centrala bysamhället är Björköby med ungefär 400 fast bosatta invånare. Den mest kända av öarna i denna skärgård är Valsörarna, som, vilket namnet antyder består av flera öar. Valsörarna ligger mitt i Kvarken. Avståndet mellan Valsörarna och svenska sidans Holmögadd är 18 km. Ett rikt fågelliv kännetecknar öarna och vegetationen på de karga moränformationerna är hedlik. Fågelskådning och ringmärkning har länge idkats här ute, bl a i naturföreningen *Ostrobothnia Australis regi*.

Det mest iögonenfallande landmärket på Valsörarna är den röda 36 m höga fyr som uppfördes på 1880-talet. Den konstruerades i Paris av samma företag som byggde Eiffeltornet. Beslutet togs efter att fem fartyg under en och samma natt förlit i de farliga vattnen utanför öarna.

UNDER KRIGET 1808-1809 ockuperades Björkö av den ryska armén. I mars 1809 företog general Barclay de Tolly ett plundringståg därifrån till Umeå. På grund av kyla och utmattning

Landskapsvårdande får. © Vesa Heinonen.

dog ett stort antal soldater ute på Valsörarna. På 1930-talet samlade björköborna ihop benen efter dem som omkommit, och ett gravkummel restes. På 1980-talet försågs kumlet med en minnesplatta.

Från Saltkaret, utkikstornet vid Svedjehamn på Björkö, vilket invigdes i mars 2010, har man en mäktig vy över De Geer-moränerna som är speciella för just denna plats och mycket tydliga. Saltkaret besöks årligen av 25 000 människor. Postrodden mellan Björkö och Holmön utanför Umeå ordnas varje sommar för att minnas den tid då posten mellan länderna rodde över Kvarken.

MICKELSÖRARNA, som hör till Vörå kommun, ligger längre norrut och består av mer än 300 öar. Nationalskalden Zacharias Topelius sade i tiderna om Mickelsörarna att de har fler öar än året har dagar. Här finns talrika fornlämningar av bebyggelse samt även jungfrudanser och kompassrosor. Ännu på 1980-talet fanns ett fåtal fast boende på Mickelsörarna, men idag ingen. En nedlagd sjöbevakningsstation inhy-

ser sommartid ett kafé och har övernattningsmöjligheter.

Moränformationerna på Mickelsörarna är s k kullmoräner. Dem vandrar man över längs en vandringsled där man kan bekanta sig med lämningar av gammal bosättning och spår av hamnar.

MOLPEHÄLLORNA hör till Korsnäs kommun. Också här finns en nedlagd sjöbevakningsstation, en vandringsled och övernattningsmöjligheter. År 2001 satte man upp en rekonstruktion av den vippbåk som ursprungligen var den första i Bottenviken, uppförd på 1660-talet.

ANSTRÄNGNINGAR har gjorts för att informera de berörda kommunernas invånare om betydelsen av denna status. Sedan 2009 har årliga världsarvsdagar ordnats för allmänheten med föreläsningar, seminarier och exkursioner. I detta nu finns tolv certifierade världsarvs guider i Österbotten, som kan guida grupper och turister i området. Under 2014 ordnades igen kurser för nya världsarvs guider.

Vintern är för sörlänningar den mest exotiska tiden i Kvarken. © Vesa Heinonen.

Världsarvstatusen betyder mycket för invånarna i området. Viktigast är, enligt Vesa Heinonen, en höjd självkänsla hos invånarna. Utnämningen har gett dem känslan av att bo på en värdefull plats, unik också i stora sammanhang. Redan de första somrarna märktes en ökning av besökarantalet.

EKONOMISKT har statusen inneburit utveckling, framför allt inom det lokala småföretagandet. Olika serviceformer för besökare, som övernattning, transporter, mat- och kaféservice, utvecklas. Fisketurism, båtturer, kanotfärder och om vintrarna slädhundspann är i växande. Heinonen är själv numera bosatt på Björkö och driver ett eget företag, Skärgårdsturer, som ordnar guidningar i världsarvet, båtutflykter, fisketurer, fyrresor och foto- och filmningsresor.

Riskerna för att naturen slits på grund av växande besöksströmmar bedömer han som hanterliga. Besökarna nyttjar de hamnar som finns i området och vandrar längs de utstakade naturstigarna. Och de geologiska formationer, som är områdets dragplåster nummer ett, är

utom fara. Man räknar att flera hundratusen besökare kommer till området årligen, stugarna inräknade.

TERRANOVA vid Österbottens museum är en permanent utställning, som presenterar landhöjningens inverkan på landskapet, dess djur- och växtliv. Utställningen illustrerar inte bara förändringarna i Kvarkens landskap, utan åskådliggör också jordklotets utveckling under miljarder år och flerfaldiga istider. Över hälften av Terranovas besökare kommer utifrån, främst från andra delar av Finland men också längre ifrån.

Vesa Heinonen berättar, att den första idén till Terranova föddes inom Forststyrelsen som ville upprätta ett naturcentrum för Kvarkens natur. År 2001 ombads han göra en helhetsplanering för utställningen. Terranova invigdes i maj 2002. Utställningen är utformad för att ge besökaren en känsla av äventyr. Terranova är en fascinerande helhet, där den labyrinthiska konstruktionen förstärker upplevelsen av upptäcktsfärd.

UTÖVER GUIDNINGAR arbetar Terranova med excursioner i fält. Under arbete är också ett kunskapscenter över alla tillgängliga filmer, foton och avhandlingar rörande Kvarken. Man vill ge idéer åt forskare och studerande om vad som ännu borde undersökas. Finansieringen av detta är emellertid inte klar.

Inom Terranovas ramar verkar också Wildlife Vasa naturfilmsfestival, som sedan 2002 anordnar festival vartannat år och i mellanåret en filmvecka. Wildlife har år för år vuxit i omfång och kontakterna till naturfilmare världen över har kontinuerligt utökats. ♦

Artikelförfattaren

Carita Nyström är författare som publicerat poesi, prosa och essäer.

Adress: Vesterbackvägen 37, 66200 KORSNÄS
Tfn: +358 (0)50 5620788
e-post: carita.nystrom@gmail.com

Den som vill bekanta sig mer med Kvarkens världsnaturarv och Terranova kan kolla in följande webbplatser: www.kvarken.fi
terranova.vaasa.fi, www.korsholmsskargard.fi

En aktiv deltidsboendeförening

TEXT: RALF NYMAN

I augusti 2014 bjöd Iniönämnden föreningen *Iniö deltidboende – Iniön osavuosiasukkaat* till ett diskussionstillfälle. Utgångspunkten var att Iniönämnden av stadens ledning hade fått till uppgift att komma med förslag hur man kunde öka invånarantalet och antalet arbetsplatser i socknen.

Antalet fast bosatta har under de senaste åren kraftigt minskat och är för närvarande 215. Fritidshusens antal är över 500, vilket betyder att antalet deltidboende är drygt 1200 personer. Enligt en landsomfattande undersökning vistas deltidboende i medeltal ca 2,5 månader om året i fritidsbostaden.

SAMTIDIGT som de traditionella näringarna, fiskets, skogs- och jordbrukets, betydelse har minskat markant, har stuguthyrningen, turismen och deltidboendet gett nya arbetstillfällen. De enkla sommarstugorna har i allt högre grad blivit med bekvämligheter utrustade fritidshus. Nya hus byggs och gamla renoveras vilket ger arbete för de lokala entreprenörerna. Deltidboende vill ha service i form av väl fungerande butiker, kaféer och matserveringar, bland annat.

Deltidboendets stora betydelse för stadens ekonomi har utretts av en arbetsgrupp bestående av ledande tjänstemän i nuvarande Pargas stad och i Kimitoön. I rapporten analyseras bl a näringslivet som helhet, skatteintäkterna samt vad man kunde göra för att bl a deltidboende skulle ha intresse av att skriva sig i skärgårdskommunerna. Rapporten finns på adressen <http://www.skargardsboende.nu>.

Även om ingen allmängiltig patentrösning kunde framföras på mötet i Iniö så har vi nu en fungerande kanal mellan fast bosatta och deltidboende.

FÖRENINGEN *Västra Skärgården – Länsisaaristo* grundades 1989 och inkluderade till en början även norra Houtskär. Efter att vi till vår glädje kunde konstatera att man i Houtskär har en

mycket aktiv verksamhet, drogs gränsen norrut och föreningen ändrade namnet till *Iniö deltidboende – Iniön osavuosiasukkaat*. Enligt stadgarna är föreningens uppgift att sammanföra deltidboende, att bevaka deras kollektiva intressen och föra deras talan inför myndigheterna. Föreningen skall befrämja en positiv och naturlig kontakt med ortsbefolkningen och bevara bygdens traditioner.

ÅR 1995 BÖRJADE M/s Aurora trafikera mellan Gustavs och Iniö. Aurora tar cirka 50 personbilar och kör flera turer per dag året runt, men var länge avgiftsbelagd för andra än dem som är skrivna i Iniö. Föreningen upplevde att det var orättvist att deltidboende var tvungna att betala en avgift på förbindelsefärjan och gjorde en anmälan till JO, vilket sedermera ledde till att m/s Aurora och dess systerfartyg m/s Aura mellan Kasnäs och Hitis år 2007 blev avgiftsfria för alla resenärer och fordon. Föreningen tog också initiativ till en extra söndagstur på somrarna, vilket har lett till att trafiken har blivit betydligt smidigare. Nu när förbindelsetrafiken är under lupp kommer *Iniö deltidboende* att aktivt följa med diskussionen och vid behov framföra sina ståndpunkter.

FLERA MILJÖFRÅGOR har föreningen tagit upp. Information om reglerna för sotning har framförts ett flertal gånger, likaså brandsäkerheten. Skärgårdshavets eutrofiering och de nya bestämmelserna om hantering av avfallsvatten har diskuterats. Sommaren 2014 etablerades ett samarbete med Skyddsfonden för Skärgårdshavet.

Avfallsavgiften för deltidboende upplevs av många som oskälig i synnerhet av dem som vistas endast korta tider i fritidsbostaden. Däremot verkar det råda en stor enighet om att systemet med gemensamma större insamlingsstationer är smidigare än att fastigheterna skulle förses med egna kärl, såsom är fallet i de övriga kommunerna.

Utställningen 2008 "Iniö bortom fjärden" med fotografier från 1910- till 1960-talet. © Ralf Nyman.

Från utställningen i somras, "Inspirerad av Iniö". Det prominenta skådespelargardet (alla utom Pi Sarpaneva) uppträdde med temat "Henrik Tikkanen" och läste hans texter. Från vänster: Pi Sarpaneva, Aino Seppo, Emilia Packalén, Kati Outinen och Esko Salminen. © Ralf Nyman.

Föreningen ordnade 2006 ett seminarium med ett sextiotal deltagare med anledning av att Egentliga Finlands förbund utförde en vindkraftsutredning. Föreningen konstaterade att den inte tar ställning till vindkraft i och för sig men anser att kraftverken bör placeras på miljömässigt lämpliga platser och inte i en känslig och finskalig skärgårdsmiljö. Iniös sista kommunstyrelse hade en identisk och enhälligt åsikt i frågan.

RENOVERINGEN av hamnen i Norrby för 1,8 miljoner euro inleddes sommaren 2012. Föreningen satte sig noggrant in i planerna och skrev två utlåtanden med väsentliga påpekanden ur användarsynpunkt. Byggnadsordningen bör följas och byggnadstillsynen bör vara aktiv och konsekvent.

FÖRENINGENS STÖRSTA kulturella projekt hittills gick av stapeln i Norrby sommaren 2008. Utställningen *Iniö bortom fjärden – Fotografier från 1910- till 1960-talet* omfattade över 300 bilder och dessutom en separat avdelning som presenterade skärgårdskvinnan Hilma Eklunds liv. Utställningen var på turné i Korpo, Pargas, Houtskär och Åbo Akademi. Etnologiska institutionen vid Åbo Akademi förvarar bildmaterialet och kan använda det i forskning och undervisning.

År 2012 ordnades en utställning med ett hundratal bruksföremål samt fotografier tagna under de första åren av 1900-talet av Iniös dåvarande präst.

Sommaren 2014 ordnades en utställning, *Inspirerad av Iniö*, där konstverk av tidigare och nuvarande konstnärer med Iniöanknytning fanns framlagda.

Radio Iniö har tyvärr tystnat för gott. Föreningen har fört fram sina åsikter i pressen, radion och televisionen. En webbsida finns på adressen www.inio.nu och föreningen har även en sida på Facebook. Medlemskåren informeras med utskick och tidningen *INIÖiten* samt på ett par anslagstavlor.

På stadsdirektör Folke Öhmans initiativ bildades en deltidsoendekommitté med representanter för alla kommundelar. Stadens administration representeras av stadsdirektören, stadsstyrelsens ordförande och stadens informatör. Redan innan deltidsoendekommittén bildades hade vi etablerat ett fruktbart samarbete med deltidsoende i Korpo, Nagu och Houtskär. ♦

Artikelförfattaren

Ralf Nyman är f.d. ordförande för föreningen, numera webbansvarig.

Adress: Simonsbergsgården 1 A 4
01300 VANDA

Tfn: +358 400 703 879

e-post: ralf.nyman@gmail.com

www.inio.nu (fungerar också med "ö" ...)

Unos och Ainos hus på en vacker tomt har fått nya ägare. November 2014. © Håkan Eklund.

Allt går när motivationen är hög

TEXT & BILD: HÅKAN EKLUND

De flesta av tidskriften Skärgårds läsare, liksom de flesta aktiva skärgårdsaktörer i SW Finland, har i något skede kommit i kontakt med Katja Bonnevier, koordinatör för Skärgårdshavets biosfärområde.

Det jobbet tog henne från Helsingfors till Åboland 2007. Hon etablerade sig i egen lägenhet inne i Pargas, men längtade ut till ett eget ställe i den riktiga skärgården, som var hennes arbetsplats. Under några år sökte hon ett hus mellan Pargas och Korpo. Innerst inne önskade hon hitta något i Korpo, som inte var det lättaste.

VIA EN KOLLEGA fick hon en dag veta om ett hus i Österretais som stått tomt en tid.

– Det var höst när jag gjorde mitt första besök till huset. Det var då omgivet av högt gräs på en förvildad tomt. På gården stod ett kraftigt gammalt päronträd och jag minns att det låg massor av fallfrukt på marken. Huset och omgivande byggnader låg på en vacker tomt med gott om utrymme. Det var kärlek vid första ögonkastet, berättar Katja.

Huset var byggt 1923 och det par som bott längst tiden i huset var Uno och Aino. Aino som kom från Ingermanland hade Uno träffat på ett krigssjukhus under kriget. Hon var sjuksköterskan som hade skött honom efter en lungoperation; de blev ett par. Efter kriget kom hon sen med honom ut till Korpo där Uno etablerade sig bl a som båtbyggare. Han hade dött under 1990-talet och Aino blev ensam i huset, omgivet av fruktträd och ädla lövträd.

Efter första husbesöket tog Katja kontakt med änkan Aino, som då tillbringat några vintrar på äldreboendet inne i Korpo kyrkby. Huset var

Liten kvinna tog sig an stort hus, som snart är i toppskick. November 2014. © Håkan Eklund.

ännu inte då till salu, Aino gillade ju att tillbringa somrarna i sitt gamla hem.

– Vi hittade varandra snabbt. Aino var finskspråkig och jag insåg snabbt att hon var en färgstark kvinna. Hon gillade mina planer på att sätta huset i skick, trots att hon kanske inte riktigt förstod hur jag som ensam kvinna skulle klara av det!

KATJA FÖRSTOD att det fanns folk som var intresserade av själva tomten, men ingen hade väl fattat tycke för själva huset som krävde mycket tid och arbete för att fås i skick. Men Aino ville ju att huset skulle bli kvar. I Katja hittade hon den lämpliga efterträdaren och 2010 blev det affär av. Katja som tidigare aldrig känt något speciellt intressera för att renovera ett gammalt hus, eftersom det aldrig varit aktuellt, halkade hastigt in på det nya spåret. En ung inflyttad kvinna och väninna i Nagu blev hennes mentor och modell, som specifikt flyttat till Nagu för att sätta ett gammalt hus i skick.

– Kan Tuuli så kan jag, tänkte jag väl. Hon blev något av en modell och moraliskt stöd som gav mod och inspiration. Eftersom jag genast blev starkt känslomässigt engagerad i huset kom den mesta av energin av sig självt. Det ena ger väl det andra, det var bara att kavla upp är-

marna och sätta igång. Och jag hade inte bråtom.

– Synd bara att Aino inte hann uppleva någon stor förändring innan hon dog. Nu skulle hon nog gilla den omvandling som skett, trots att det ännu återstår mycket arbete.

FÖRST HADE Katja tänkt att under renoveringen fortsätta att bo i Pargas, men snabbt insåg hon att det inte funkade. Hon hade sin arbetsplats i Korpo, och allt oftare började hon övernatta i huset trots att det var en smällkall och snörik vinter. För att få något gjort under den begränsade fritid hon hade gällde det att vara på plats. Hon sålde Pargaslägenheten och flyttade in i det lilla köket med Högforsspisen som enda värmekälla. Köket var det enda uppvärmda rummet i huset, som i sig inte heller var alltför varmt.

– Jag sov i sovsäck på kökssoffan, hade trampat upp en stig i snön till utedasset och jag tvättade mig i bastun. Så höll jag sen på i några år. Det blev en rutin som jag aldrig reflekterad speciellt mycket över.

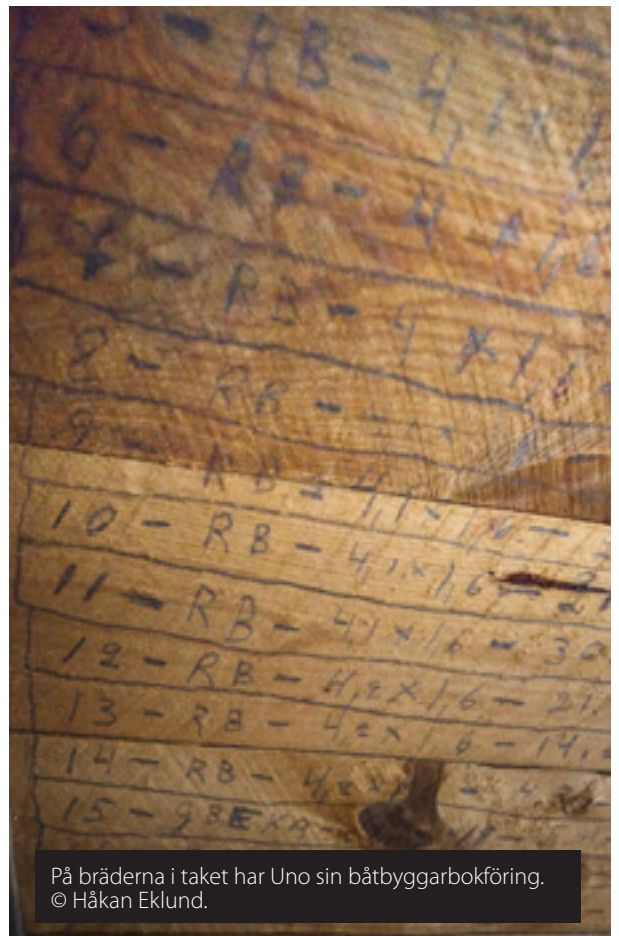
– Nu när jag äntligen byggt ut verandan med badrum och innetoa, känns allt plötsligt så enkelt och lätt, och jag inser vad jag gått igenom,

Här i Unos gamla båtbyggerverkstad tar Joel över.
© Håkan Eklund.

I somras flytta Joel in.
© Håkan Eklund.

På bräderna i taket har Uno sin båtbyggerbokföring.
© Håkan Eklund.

trots att det också gick helt bra. Speciellt tack-
sam är jag för tvättmaskinen. Allt annat tvät-
tande och toabesök till utedass går an, trots att
det tar mera tid, men utan tvättmaskin är det
jobbigt.

Aino hade varit speciellt orolig för de läckande
fönstren, minns Katja från deras många och
långa samtal. Hon hade själv haft trasor utpla-
cerade lite här och där. De stora fönstren av
1970-talsmodell var dåligt gjorda och insatta. I
Katjas tycke passade de inte alls. En del av
stockväggen hade ruttnat, med stockar som
måste bytas ut. Det första som vi gjorde, var att
ta bort de förskräckliga fönstren. Det blev att
bo långa tider i ett hus med plast för fönsterhål-
len, också i köket.

– Många tänkte nog hur jag skall klara av detta,
speciellt under riktigt kalla nätter. Ibland bad

de mig packa min väska och komma över; en
natt för jag. Och det var skönt.

Visst var boendekontrasten till uppväxten i
Drumsö, Helsingfors eller våningslägenheten i
Pargas stor, men Katja visade att om man vill så
kan man. Och gäller det ett hus som man för-
älskat sig i är motivationen hög.

Under gamla slitna korkmattor hittade hon
fina golvplankor, alla fönster har igen utbytts
till vackra fönsterbågar med många glas, ett
jobb som hon gillat och blivit duktig på.
– Att skära glas, sätta in, spackla och måla är
min favoritgrej. Det får ta den tid det tar, säger
hon. Men bra blir det. Och snyggt.

HOS VÄNNER i Korpo träffade hon en dag Joel,
uppvuxen i Åbo. Han är utbildad snickare,
båtbyggare och med sjövana bland annat från

Att fixa fönster är Katjas favoritgebit.
© Håkan Eklund.

charterseglingsjobb i Söderhavet. Med sådant i baggaget är det lätt att anpassa sig i skärgården, som han känner väl. I somras flyttade han in till Katja.

UTE PÅ BACKEN ligger Unos gamla båtbyggerverkstad, den får nu Joel ta över. Unos båtbyggargbokföringen hittas i takbrädorna; det gäller att sträcka ordentligt på nacken. Med blyerts har Uno noggrant noterat när en båt blivit färdig, samt skrivit upp måtten. Till exempel förfärdigade han 13 roddbåtar året 1960. Drygt en per månad som i sig indikerar en fin träbåtsepok med stor marknad. Här får Joel fortsätta i Unos fotspår. Joel har nyligen registrerat sig som företagare.

Nu har huset ett nytt plåttak, de flesta av rummen börjar bli i skick, och med ens ser allt betydligt bättre ut. När Katja tidigare hade ären-

de upp till taket för att åtgärda något brukade hon ringa en granne och meddela. För säkerhets skull. Nu behövs inte den säkerhetsåtgärden längre

Det är ungdomar som Katja och Joel som skärgården behöver. Trots att de båda växt upp i högurbana områden har de inte haft några som helst svårigheter att sadla om. Det låter lovande för glesbygden.

Om Aino och Uno i sin himmel bara visste i vilka fina händer deras hus är idag. ♦

Artikelförfattaren

Håkan Eklund är redaktör för Skärgård.

En färjtur mindre släcker inget ljus

TEXT: SYLVIA SUNDSTRÖM

Redaktör Håkan Eklund skrev i Skärgård nr 2/2005 en ledare under rubriken Kökar - igår, idag och i morgon. Temanumret handlade om Kökar och det mesta var skrivet av Kökarbor. En kort framställning med koppling till samma rubrik får ge en liten inblick i Kökar av idag, anno 2014.

PÅ 1950-TALET förkunnade statistiken att befolkningsutveckling på Kökar skulle nå nollstrecket just nu, några decennier in på 2000-talet. Så blev det ju inte, tack och lov. Trots hotet om ett utdöende samhälle återflyttade min familj till Kökar 1985. Vad har då hänt de senaste 30 åren?

DE BETYDELSEFULLA platserna från förr, sjöbodarna och fiskeplatserna – är tomma och tysta. Bomullsskötur och nät hänger kvar på väggar och de föremål som var nödvändiga för min far och mor ligger kvar i en doftande stillhet. Vid bryggorna gungar inga skötbåtar och jullar. Endast en och annan plastbåt påminner om en ny tid. Alla vet att fisken har flytt vårt syrefattiga hav. Marknadsresor förekommer inte mera och den salta strömmingen till julen behöver inte kunderna i staden. Istället har Kökarbornas tidigare näringsliv blivit ett forskningsprojekt och en intressant berättelse för våra turister.

MEN DAGENS verklighet då? Är Kökar bara ett vackert, unikt, ovärderligt tyst landskap med tusentals hänförliga besökare sommartid? Svaret ges under en vandring till byarna och det fina med att finnas på ön året om.

MOPEDKNATTER hörs mest på eftermiddagen då skolan slutat. Hammarslag från kojbyggen i alsnåren; ungdomars nöje. Bilar kör av och an med last av virke och grus. Traktorer brummar förbi med höbalar eller båtar som tas upp på land inför vintern, eller sjösätts om det är vår. Grävskopor, servicebilar mullrar och ordnar för samhällsutveckling och infrastruktur. Föreningar ordnar och planerar för kultur med aktiviteter så långt de ekonomiska ramarna gör detta möjligt. Kultur skapar liv – ger ringar på vattnet till alla verksamheter och genererar även pengar till fortsättning av verksamheter som är nödvändiga för att människor ska trivas och må bra på Kökar.

IBLAND KÄNNES DET som om all energi går till korttruttplaner, färjbyggen, kajanläggningar, omläggningar av välfungerande färjrutten och försök att få skärgården närmare centralorten. Men skärgårdsborna är sega och ger sig inte. Med stor hjälp av kulturfonder har verksamheter kunnat hålla igång, visserligen med stora begränsningar. Kontinuitet för barnens utveckling är svår att uppnå med osäkra kulturanslag. Och vem har ansvaret att årligen söka medel? Tillsvidare har Kökarborna med kulturfondernas hjälp fått spela musik i begränsad skala och spela teater med deltagare i alla åldrar.

Frivilliga eldsjälur på ön ser till att nöjesaktiviteter finns för alla under hela året. Midsommarfirandet är oundvikligt. Dansen med barnen vid skolan och deras egen midsommarstång är tradition sedan länge.

I JULI FIRAS Franciskus med en fest på Hamnö. Den varar flera dagar och genomförs tillsammans med många frivilliga Kökarbor. En bättre plats att fira den naturrälskande Franciskusbrodern finns inte. Kökars brudblomma lyser

Sylvia Sundström i köket, med bokverket om estlandssvenskarnas flykt över havet som i vinter skall uppmärksammas med en minnesstund. Många båtlag kom via Kökar och fick hjälp med fortsättningen. © Håkan Eklund.

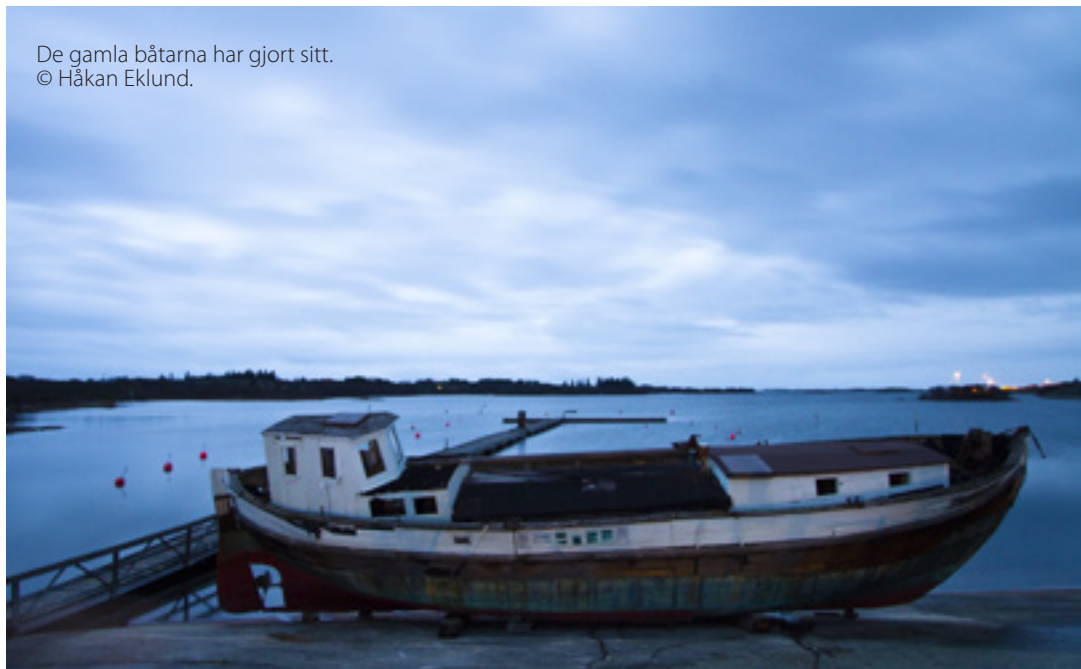
överallt och fåglarna kvillar. Här är lätt att be en bön för allt som växer och frodas. För allt som skapats och må finnas kvar även för våra efterkommande generationer. En sällsynt rikedom i en värld av förstörelse. Julimånad fortsätter med evenemang igångsatta av lokalbefolkningen. Det blir svårt att hinna med att gå på loppis, handla i hantverksboden, dansa på Höglid, spela teater, sjunga i kör, spela fiol, ordna med forneldarnas natt på Nordlundsberg, besöka det fina museet, deltaga i hantverksdagar.

VILA FRÅN ALLT ges i september, vandringar till tomma gästhallar och tysta samtal med de säsongförlängande fågelskådarna som oftast kommer med den välbehövliga färjan från Galtby. Önskvärt är fler respass, samordnade med åboländska bussturer. Oktobermörkret tas emot med ljus och högläsning. Kura skymning har firats i aderton år på Kökar. Julstuga med gröt i hembygdsföreningens mysiga stock-

hus är numera tradition i december. Skolans lärare gör varje december en julkalender. I den ingår att träffas på olika platser på ön, tända ljus och dricka glögg. Dessa träffar sker oftast utomhus eller i någons sjöbod. Ett fint initiativ.

KÖKAR har en inflyttning som ibland visar upp överraskande ansikten. De nytillkomnas bakgrund är inte samma som den som skärgårdsbon har. Det har till följd att samhället berikas med nya influenser. Entreprenörer och hantverkare hittar jobb som de aldrig tidigare utfört. Konstnärer etablerar sig lätt i den fantastiska bygden. Inspirationen finns nära. Kökar har två bofasta konstnärer och en sommarboende. Vernissage ordnas och öppna ateljéer blir möjliga. På Kökar finns också, sen 15 år tillbaka, Skärgårdens gästateljé. Där bor konstnärer från många länder året om. Verksamheten drivs av Kökar kultur. En utmärkt marknadsföring av Kökar sprids av dessa konstnärer.

De gamla båtarna har gjort sitt.
© Håkan Eklund.

Ofta har de utställningar om Kökar i sina hemländer. På Kökar kan det otroliga hända. Du kan sitta modell hos en känd keramiker från USA och få kopia av ditt huvud format i lera. Du kan besöka en bildkonstnär och beställa ett porträtt i önskad skala.

DET SENASTE EXEMPLET på entreprenörsandan som råder på ön, är ett nybyggt bageri som bakar Skärgårdsbröd i stora mängder. Ett café finns i huset och där kan Kökarbor och besökare träffas, äta en bit mat och umgås året om. Detta är Kökars största ”industriablering” på mycket länge; en verklig vitaminspruta. Dessutom har butiken fått nya ägare och lever vidare. I skärgårdens glesbygd blir det lilla lätt stort och viktigt. Företag som växer och entreprenörer med framåtanda ger arbetsplatser. Våra ungdomar kan få jobb hemma. Inflyttare hittar en plats för arbete och kan stanna kvar. Under de senaste åren har nykomlingarna fört med sig många barn som förhoppningsvis får växa upp i skärgården.

OM JAG ÄNNU FICK önska någonting skulle jag önska att vi kunde ge våra barn och ungdomar en kulturgaranti: Garantera att varje barn erbjuds en möjlighet att från tidig barndom börja spela ett instrument och/eller träna en idrottsgren med sakkunnig ledning. Musik- och idrottsledare skulle besöka våra barn t ex varannan vecka under skolåret för att garantera kontinuitet för barnens utveckling. Som jag ser det är detta en av de viktigaste förutsättningarna för en levande skärgård och bör därför ingå i alla planer och program där skärgårdsutveckling diskuteras.

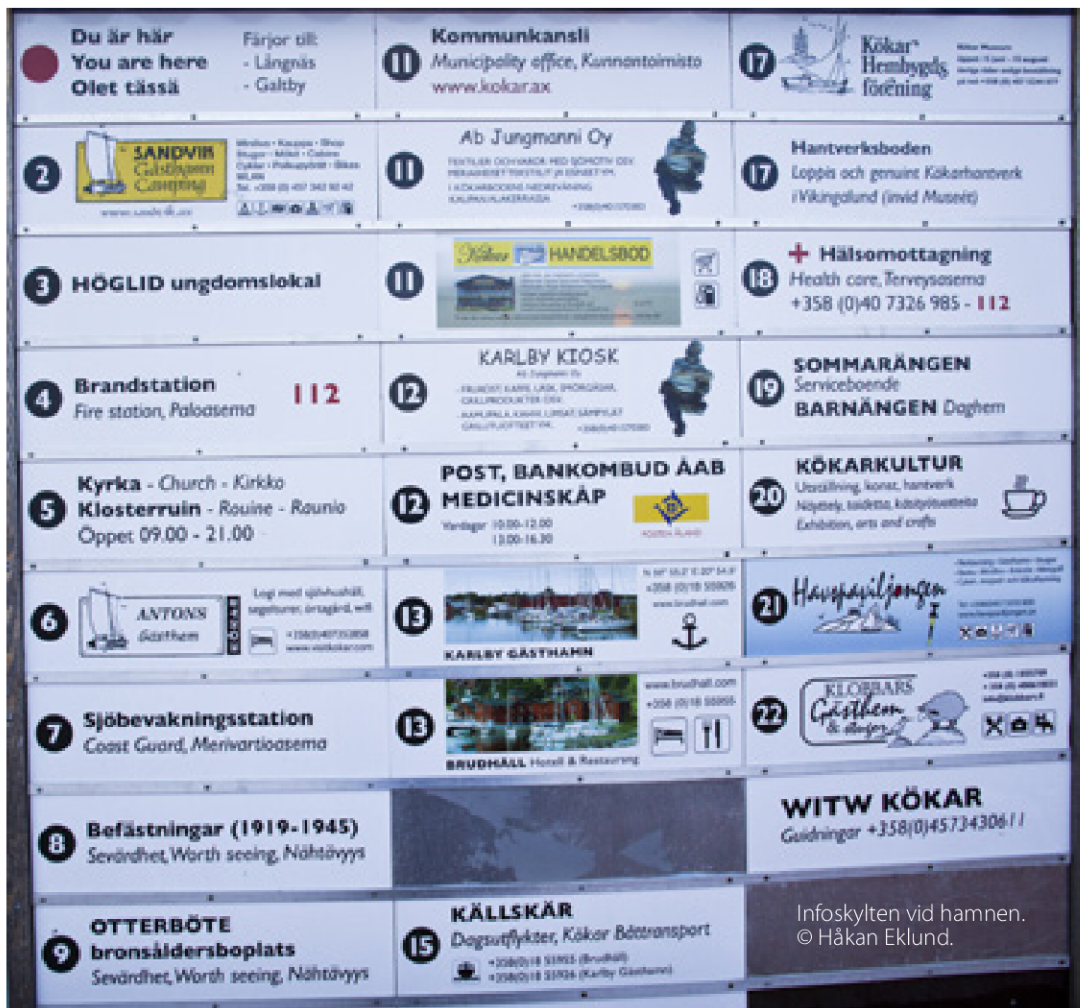
Slutord: Vi här på Kökar har en levande skärgård, än i dag! En färjtur mindre släcker inget ljus i skärgården; en meningsfull samvaro och fler arbetsplatser är viktigare mål. ♦

Med 23 barn i skolan och 10 under skolåldern, ser det just nu bra ut för Kökar. Här Sylvias sondotter Erika med småttningar. © Håkan Eklund.

Skärgårdsbröd startade sin verksamhet under försommaren 2014, en värdefull nysatsning. © Håkan Eklund.

Kökar – Ålands sydligaste kommun

Invånarantal: 254 personer, 23 barn i skolan, 10 barn under skolålder (2014)

Totalareal: 804 km² (land 57 km²)

Kommunikation: färjeförbindelser dagligen från Galtby i Korpo på finska fastlandet och från Långnäs i Lumparland på Ålands "fastland"

Kommunens hemsida: www.kokar.ax

Artikelförfattaren

Sylvia Sundström är eldsjäl, kulturinspiratör och Kökarbo.

Adress: AX 22730 KÖKAR
e-post: sylviasund@gmail.com

Anders Fagerlund blickar ut över båthallen.
© Håkan Eklund.

Nagu Marina

– ett exempel på företagsamarbete

TEXT: KRISTIN MATTSSON

Hur få företagare att samarbeta mera i skärgården? På vilket sätt kan det löna sig med samarbete? Samarbete ska inte vara ett självändamål utan ett medel som ska gagna företagarna så att de genom samarbetet får flera kunder, bättre och mera synlig marknadsföring och stöd i ett sammanhang med andra i samma bransch.

EN BRANSCH som är aktuell och som har potential i skärgården är båtbranschen och Nagu Marina är ett exempel på samarbete mellan

företagare. Tre företagare med olika kompetenser, men med båtservice som gemensam nämnare, har gått ihop för att få nytta av varandra och mera synlighet genom att satsa på ett gemensamt varumärke. Nagu Marina Ab verkar sedan hösten 2013 i Vikom i Nagu. Här rymmer en hel del större och mindre fritidsbåtar för vinterförvaring både inomhus och utomhus. Dessutom kan man få all den service man behöver för båten, motorn och utrustningen under vinterhalvåret.

ANDERS FAGERLUND är en av de tre företagarna bakom Nagu Marina och sköter allt det administrativa arbetet, kundkontakter, offerter, bokningar, fakturering, myndighetskontakter. Han är utbildad inom VVS-branschen men också träbåtsbyggare och svarar därför främst för träbåtsidan och för underhållet av träbåtar. Bill Sandell har lång erfarenhet av båtbran-

Från vänster: Anders Fagerlund, delägare i och styrelseordförande för Nagu Marina Ab, Ingemar Mattsson, hemma från Jurmo och sysselsatt under vintern 2014-15, Bill Sandell, delägare i Nagu Marina Ab, ansvarig för motorsidan och verkstaden samt Angelo Scavio, italienaren som är kock på sommaren och båtbyggare på vintern, jobbar till och från på Nagu Marina. © Håkan Eklund.

schen och ansvarar för allt som har med båt-motorerna att göra, service, reparation och motorbyten. Jan-Erik Karlsson har jobbat tidigare inom sjöfarten men är nu mångsysslantbrukare med ansvar för upptagning, transport och sjösättning av alla större båtar med traktor och hydraulisk trailer.

Det är alltså frågan om tre enmansföretag - Bill Sandell, Jan-Erik Karlsson och Anders Fagerlund - som alla är delägare i Nagu Marina. Nagu Marina är ett aktiebolag och de tre delägarna arbetar som underleverantörer gentemot detta. Vid behov kan Nagu Marina anlita eller samarbeta med andra lokala företag eller företagare. Principen är att man i första hand anlitar lokala aktörer.

NAGU MARINA erbjuder redan idag alla tjänster en fritidsbåtägare behöver: upptagning, transport och sjösättning, bottentvätt, totalrengöring av båtarna utan och innan, inomhus och utomhusförvaring på båtbockar eller på egen trailer, service och underhåll av alla typer av båtmotorer, reparationer på och underhåll av båtskrov i alla olika material, ytbehandling av alla slags material osv.

Kunden har kontakt med Nagu Marina och gör upp ett skriftligt avtal om förvaring, skötsel och reparationer. Nagu Marina sköter faktureringen. På det här sättet är det endast ett företag, som kunden behöver ha kontakt med, ett företag som kan det mesta inom båtbranschen.

DET ÄR SMIDIGT både för kunden och för företagen, som jobbar för Nagu Marina.

– Vi gör allt det vi kan göra själva med tre delägare och de anställda. Det vi behöver hjälp med, beställer vi av andra företagare men vi fakturerar kunden för all service, berättar Anders.

Behovet av marinan tycks växa. Anders berättar att de hade 78 förvaringar ifjol och i år blir det över 100. Allt större båtar kommer in till vinterförvaring och trenden fortsätter. Nagu Marina stöder också unga arbetslösa och har i höst anställt två personer på sysselsättningsstöd.

– Vi har också här en person som är på omskolning, på en tremånaderspraktik, för att efter det övergå till läroavtalsanställning. Staten bi-

drar med en liten lönesubvention för de sys-selsatta arbetslösa och bidraget täcker ungefär lönebikostnaderna. Det är dyrt att anställa folk så det här systemet gör att företag kan få extra resurser under bråda tider på ett förmånligt sätt.

NAGU MARINA har framförallt marknadsfört sig lokalt, som i Nagu-Korpobladet. Flyers har i höst delats ut i postlådor runt omkring i Nagu. Enhetliga webbsidor och visitkort finns att ge åt alla intresserade och eventuella kunder. – Vi har haft våra visitkort för utdelning i Nagu gästhamn och i butikerna i hamnen. Vi tycker vi fått en mycket bra respons på vår synlighet och blir bara bättre på det. Referenser från andra kunder är bra reklam, säger Anders.

Jan-Erik Karlsson tillägger att det är viktigt att alltid vara tillgänglig per telefon om någon ringer.

– Vi har båtservice dygnet runt så att vi kan rycka ut ifall en båt är i behov av service mitt

ute på sjön. Det är också bra att hänvisa till våra webbsidor när någon ringer, säger Jan-Erik Karlsson.

PÅ FRÅGAN om hur företagsamarbete Pargas kan utvecklas har Anders förslaget att ordna regelbundna företagarräffar varje månad i Nagu, Korpo och Houtskär, så att skärgårdens företagare skulle träffas och därigenom kunna utveckla samarbetet. En aktiv företagarförening i skärgården skulle alla företagare ha både nytta av och nöje med. ♦

Artikelförfattaren

Kristin Mattsson är projektledare för Företagarsamarbete i skärgården.
e-post: kristin.mattsson@foss.fi
Tfn: +358 (0)44-022 4470

Företagarsamarbete i skärgården

Nagu Marina ingår som ett exempel inom det Leader-finansierade projektet Företagarsamarbete i skärgården.

Projektet syftar till att åstadkomma åtgärdsprogram och underlag för utvecklingsprojekt för de områden som har undersökts.

Projektet pågår fram till 31.12.2014 och ägs av Finlands öar - Suomen saaret.

Transporterna den största utmaningen

TEXT: CLARA HENRIKSDOTTER

Nordostan blåser iskall i hamnen i Dalsbruk, där Desiré "Dessi" Roman står och väntar vid ett berg av bröd och bakverk som är packade i lådor av olika storlekar. Hon är på väg till Strömmingsmarknaden i Åbo och har just kommit i land här med allt pick och pack. Hon bor på Stora Ängesön ca sju kilometer söderut och måste ta sig över havet i ur och skur för att nå fastlandet.

BRÖDLÅDORNA lastas här över i hennes bil och så kör hon vidare till Kasnäs, dit det är ungefär 12 kilometer, övernattar hos en kompis och fortsätter med sin brödlast till Åbo tretiden följande morgon. Dessi stannar upp i berättelsen och svarar i telefon. Det är hennes man Roger Roman, som ringer och kollar att hon har ficklampa med sig. Han, som har bott i skärgården sedan han var liten, vet att en ficklampa kan vara skillnaden mellan liv och död. För Dessi är skärgårdstillvaron relativt ny. Uppvuxen i Vasa utbildade hon sig till barnträdgårdslärare i Jakobstad, där hon träffade sin blivande man som gick på båtbyggarkurs.

– Jag har alltid vetat att jag vill bo på landet och nu råkade det bli skärgården, säger Dessi.

På Stora Ängesön bor familjen i ett nybyggt hus med sina två söner, Lucas, 5 och Anton, 3, och en hel hord med husdjur. Enda fast bosatta utom dem är Rogers styvfar Leif Johansson,

som är fiskare med företaget Julius Fisk och välkänd hos många fiskmarknadsbesökare.

NÄR JOBBET som barnträdgårdslärare i Kimitoöns kommun gick henne förbi började hon fundera på andra sätt att livnära sig och hoppade på en företagarkurs som gav henne den puff framåt som hon behövde.

– Att baka är det roligaste jag vet så jag hade helt enkelt tänkt baka, men tack vare företagarkursen gör jag det i ganska stor omfattning i dag.

I början av juni i år såg företaget Dessis Skärgårdskök dagens ljus och starten har varit lovande. Dessi bakar bland annat Ängesölimpan, som grundar sig på ett gammalt recept från ön, och en skärgårdslimpa, vars ursprungliga recept kommer från grannön Biskopsö. Receptet till knäckebrödet, som överraskande blivit hennes huvudprodukt, hittade Dessi på nätet. Och hennes marängbakelser med glass blev under sommaren en riktig hit. Jordgubbsodling sysslar Dessi också med. Men i Skärgårdskökens utbud av tjänster ingår också direktförsäljning, catering och beställningscafé.

– Grupper kan beställa tid och så öppnar jag mitt café, antingen utomhus eller i köket, beroende på vädret.

Sommartid har hon också direktförsäljning vid stranden tillsammans med Leif Johansson, som säljer fiskprodukter.

NÅGRA MARKANDER har Dessi hunnit delta i och berättar att hon haft tur som fått börja med att följa med Leif Johansson som har lång erfarenhet av företagande i skärgården i allmänhet och av marknader i synnerhet

▲ Leif Johansson till höger, pristagare på strömmingsmarknaden i Åbo 2014. © Håkan Eklund.

◀ Dessi Roman på strömmingsmarknaden i Åbo, 23.10.2014. © Håkan Eklund.

– Honom har jag lärt mig mycket av och dessutom kompletterar vårt utbud varandra. Leif vet vad skärgårdslivet är på riktigt och han har kunskapen medan jag kan komma med nya idéer.

Ute på ön har Dessi fått erfara alla årstider och alla väder, tre gånger i veckan kommer förbindelsebåten och vid menföre är det svävare som gäller, och hon är fast övertygad att det är där ute familjen ska bo också i framtiden.

– Jag har aldrig ångrat mig. Alla årstider har sin charm och jag älskar att kunna följa med dygnet, stjärnklara nätter och solens uppgång. Men visst ska man vara lite speciell om man ska bo där ute. En del av mina bekanta ser ut som stora frågetecken inför mitt val medan andra avslöjar att de också gärna skulle bo på en ö. Att bo i skärgården kan ju betyda olika saker, att bo på en ö utan fast förbindelse är annorlunda än att bo på en ö, där du kan sätta dig i en bil och köra ombord på en färja. Hos oss är vi helt beroende av väder och vind; stormar det så stormar det.

TILL DE STÖRSTA utmaningarna för en ö-företagare hör enligt Dessi transporter av varor och även av människor. Sönerna går i dagis i Dalsbruk tio dagar i månaden och dit åker de med taxibåt, men på bryggan i Dalsbruk tar den transporten slut, vilket betyder att någon vuxen måste föra dem till dagis och ta dem därifrån.

– Nu är det min svärfars fru som för och hämtar dem, och ibland jag själv, men man tycker det skulle gå att ordna från dagisets sida eftersom det inte är förbjudet att göra så. När Lucas börjar i förskolan om ett år kommer det att ordna sig för hans del eftersom det är förskolan som ansvarar för transporten hela vägen.

Dessi själv har inte ännu blivit riktigt varm i kläderna när det gäller att köra båt, men hon har tagit det första steget.

– Jag har köpt en egen båt och nu ska jag lära mig köra den, det handlar om att tro på sig själv, men att köra båt är definitivt inte som att

Dessis läckra Ängesölimpor. © Håkan Eklund.

köra bil, definitivt inte då det är mörker och storm, så där har jag något att bita i, säger Dessi.

EFTER JULMARKNADERNA följer några lugnare månader då det gäller att hanka sig fram och då kommer den förlängda startpenningen som Dessi är i Dalsbruk för att ansöka om lämpligt.

För övrigt hoppas hon på en kall och snörik vinter med starka isar så hon kan komma ut med snökoter och fiska.

– Leif har lärt mig fiska så nu kan jag skaka vassbuksskötar såsom man gör på riktigt, säger Dessi och hoppar in i bilen som ska föra henne till marknaden i Åbo.

P.S. Leif Johanssons marinerade dillströmming kom på andra plats i delikatesströmmingstävlingen på Strömmingsmarknaden i Åbo. ♦

Artikelförfattaren

Clara Henriksdotter Puranen är journalist, fackboksförfattare och talkoarbetare. Hon bor på Högsåra, där hon nyligen har grundat Claras Bageri.

Valsörtomtning. En av flera boplatzgrunder (tomtningar) vid Käringsunds kulturlandskap på Valsörarna. Grunderna hade ursprungligen ett optimalt skyddat hamnläge i terrängen. De är byggda av lokala fiskare för hundratals år sedan.

Lustresor i skärgården

TEXT: BERTEL NYGÅRD FOTO: MIKAEL HERRGÅRD

Två resenärer intresserade av natur och kultur reste i sin hembygd i fyra år. Vi kallar våra utfärder för lustresor. Uttrycket är givetvis lånat från Läktar-Jakob (J J Huldén), som 1941 gav ut boken "Österbottnisk lustresa". Vi mångfaldigade vårt resande och gav vår boktitel pluralform, "Österbottniska lustresor".

Vi reste i Svenska Österbotten men också i finskspråkiga Kyrolandet. Vi som är barn av järnåldern kommer inte förbi Kyro älvdal, en betydande del av vårt forntida arv. Man kan säga att alla våra lustresor företagits i skärgårdsmiljö, dels i det som i dag är öar och hav men också i det som en gång i tiden var öar och hav.

Vi lever och bor i landhöjningens landskap, där land möter vatten och gränsen mellan de båda elementen ständigt flyttar västerut.

Vi brukar säga att vår bok är byggd av bilbränsle. Vi har åkt långt mer än 10000 kilometer. Hade vi som silvertärnan styrt söderut skulle vi passerat Godahoppsudden. Men vi höll oss till vårt eget landskap och gjorde upptäckter som vi inte kunnat ana oss till.

Boken är utgiven av förlaget Scriptum. Bertel skrev och Mikael fotograferade.

Här bjuder vi nu på en svit lustresebilder som inte finns i boken. ♦

Degeermorän. Höstbild över De Geer-moränerna, västerut mot Lappöarna, i Björkö. Bilden är tagen från utsiktstornet Saltkaret.

Helmer. Helmer Westergård kastar loss i Svedjehamn, Björkö. Färden går som vanligt ut till Fläsket och Valsörarna.

Värlox. Bertel Nygård intill en såregen djurbild i sten vid en tomtning (grund) på Värlox i Korsholm.

Författare och fotograf

Bertel Nygård är journalist med bakgrund från Österbottenska Posten (1978-1982) och Vasabladet (1982-2013)

Mikael Herrgård är fotograf, aktiv i många bokprojekt. Han var pressfotograf på Vasabladet 1975-2010.

En kvartett unga vuxna inflyttade kvinnor i skärgårdskommunen Kumlinge. Från vänster Airi, Alexandra, Åsa och Satu. © Satu Numminens bildarkiv.

Inflyttade kvinnor i Kumlinge tar för sig

TEXT & BILD: SATU NUMMINEN

Vi är alla fyra överens om att vi vill vara kända i olika sammanhang, som mångsidiga och mångkunniga kvinnor. Att bli stämplad till "hon med biskvier" eller "tjejen som drar jumpor" är som att bli inklämd i en låda från vilken det kan vara svårt att komma ur. Inte vill vi heller vara kända som någons tjej, sambo eller fru, vilket dock ofta i början av livet på en ny ort är oundvikligt.

Vi alla fyra vill mycket, både lika och olika, har mycket gemensamt men ändå helt olika mål och viljor med vårt liv i samma kommun, Kumlinge, dit vi alla valt att flytta.

Vi är Alexandra Blomqvist (född 1984), Åsa Enqvist (1981), Airi Pettersson (1961) och undertecknad, Satu Numminen (1977). Vi träffas runt ett fikabord och vräker ur oss historia och morgondag samtidigt som vi vräker i oss godsaker.

EN FÖRSTA GEMENSAM nämnare efter stämplarna "inflyttare" och "företagare" i vår panna visade sig nämligen vara mat och bakverk kryddade med ekologiskt, närproducerat och nyttigt.

Alexandra är känd för sina syndigt goda biskvier som är ett vackert hantverk samtidigt som de får en chokladälskare att känna njutning med hela kroppen. Att sälja bakverk var inget Alexandra hade planerat att göra på sommartorget men efterfrågan skapar utbud och hon har fått beställningar. Dock jobbar hon med helt andra saker "på riktigt" men vem vet...

Åsa provar och testar allt i matväg, gärna nyttigt och gott ska det vara. På bloggen delar hon med sig av recept och bilder och på fikabjudningar får gästerna testa spännande bakverk som inte är vad man tror. Experimenten i kö-

ket är inget jobb men ett ben att stå på i helheten och ett kärt intresse.

Airi lagar mat till hela stora familjen sin. Rejäl mat med skogen och havet som ursprung, mat som får karlarna att orka på åkern, mat som hon kan gå i borgen för. I hennes familj jagas, fiskas och odlas till eget matbord. Dessutom är mat och bakning Airis yrke; ett av dem. För min egen del är vardagsmatlagning trist men veckoslutens långkok med efterrätt ett nöje när familj och vänner samlas till bords. Ingredienser från närregionen är ett mål, den egna källaren så klart bäst, men även nyheter från andra sidan jorden är välkomna för att testa något nytt.

VI HAR ALLA FLYTTAT till Kumlinge kommun och bor idag på öarna Kumlinge, Enklinge och Seglinge. Vi är inflyttare i ögonen på en del av ursprungsbefolkningen, kanske för evigt? Eller blir vi någon gång Kumlingebor? Det viktigaste är ju hur man känner sig, det tycker vi alla, och känner oss både som ålänningar, kommuninvånare och öbor. Eller företagare och föräldrar.

AIRI flyttade till Kumlinge 1986 från Houtskär för att dela liv och gård med en Kumlingebo, Ulf. Förutom en familj med fyra barn har det under åren blivit odling, djurhållning och bageri på Dansosgården som livnär familjen Petterssons. Airis yrken fiskerimästare och färjförare är inte på tapeten men däremot har hennes distansutbildning i företagsekonomi kommit till nytta i skötseln av familjeföretagets bokföring. Petterssons föder upp djur: 220 tackor och 20 nötkreatur finns i dagsläget, efter vårens lamning ökar antalet betydligt. Airi och Ulf odlar säd och förädlar den till gryn och mjöl samt bakar bröd i bageriet. Till eget bruk och nöje finns höns och hästar, så klart en katt också.

”Att vara värdinna på gården och göra min del av gårdens sysslor är min vardag. Arbete och fritid blandas ihop, så är det att vara lantbrukare. Vi delar arbetet utifrån vem som kan bäst

och hinner, det blir långa dagar men också lugnare tider.”

ÅSAS DAGAR ser också olika ut, ibland finns mer jobb och ibland mindre. Under sommaren jobbade Åsa som servitör på en lokal restaurang, där var dagarna långa och hektiska, också roliga bland nöjda gäster och semestrande turister. Nu är det främst arbete i eget företag som gäller, varvat med korta vikariat inom kommunens skola och daghem.

Det var arbete inom äldreomsorgen som bjöds ut först när Åsa flyttade till Enklinge 2007. Hon bodde då i Finström, hade just träffat Mathias och fattat ett snabbt beslut om att prova på liv i skärgården, på hans ö. Snart fanns också vikariat inom barnomsorgen, en bransch där Åsa har sin utbildning, barnskötare. Sedan kom de egna barnen till världen, två flickor med två års mellanrum, och efter dem föddes det egna företaget Energikompaniet. Någonstans på vägen blev familjen också med katt, hundar och höns. Mitt i småbarnsåren renoverade Åsa och Mathias sitt hus så att familjen skulle få plats, rätt snabbt gick det, så som det går för Åsa. Hon visste snabbt också hur man ska ta livet på en ö: ”Man ska ta vara på allt det som går att göra här och inte alls ha fokus på det som inte går att göra här, annars ruttar man ju på några dagar!”

Idag är Åsa utbildad wellnesscoach som arbetar med att sälja näringstillskott och dra olika aktiviteter så som bodypump och jumpor, både i hemkommunen och på fasta Åland. Intresset för friskvård och allt som hör till har fått Åsa att hålla rawfood-kurser i Medis regi och starta en löparskola – och att cykla till Prag! Att kombinera arbete och fritid går bra eftersom hela familjen trivs med rätt enkla men väldigt hälsosamma fritidsaktiviteter: jakt och fiske, motion och båtliv. Åsa har visserligen en ådra pysslare i sig: det ska gärna vara ombonat och hemtrevligt omkring, hemmet ska vara en mysig plats där ljus, blommor och nya gardiner hälsar en varmt välkommen. ”Jag hade också

målsättningen att virka ett sängöverkast men har insett att det kommer att bli ett docktäckle”, berättar hon livligt och glatt, på sitt Åsa-sätt.

ALEXANDRA, Finströmsflicka även hon, hade med sin sambo Leo planer på ett liv på fasta Åland. Dock drog blodet Leo tillbaka till barnomens Kumlinge och för Alexandra passade det bra. Sedan 2013 bor de i ett eget hus i Kumlinge by tillsammans med en hundvalp, katter och hästar.

Alexandra är utbildad företagsekonom och har sitt arbete på ett större företag i Mariehamn några dagar per vecka. Arbetet går delvis att utföra på distans. Kombinationen med timlärarjobb i Kumlinge skola fungerar eftersom lektionerna på skolan är koncentrerade på dagar efter varandra.

Just nu passar detta liv för det unga paret. Arbetet ger en tillräcklig inkomst och känns meningsfullt. Omgivningen ger goda chanser till favoritfritiden som för Alexandras del innebär ridning och skötsel av egna hästar samt träning med hundvalpen.

JAG DÅ, Seglingebo sedan 1996, företagare och trebarnsamma, inflyttad från Pemar utanför Åbo, utan ett beslut om att flytta. Ett sommarjobb i bybutiken förlängdes till hösten, sedan kom ett erbjudande om barnskötarjobb, sedan ett till... Det ena gav det andra, ledde till förlängd vistelse på ön, sedan till ett förhållande med bybon Tom, först födelse av ett eget företag och så småningom tre barn.

Inom det egna företaget Sagolik service har jag sysslat med ”all laglig verksamhet” som det ofta kallas. Det började med skötsel av två gästhamnar, två kafeterior och en stugby sommardag. Sedan bytte jag till kontorsjobb och har sedan 2002 arbetat på deltid som näringslivssekretärare för Kumlinge kommun. Projekt inom marknadsföring och turism, skötsel av camping, sedan igen gästhamn, sedan flera år tillbaka också en hel del fastighetsskötsel och re-

noveringar. Så går åren. Det nyaste benet att stå på stavas ”båtförvaring”. Hade väl aldrig kunnat tänka mig något sådant om inte sambon Tom hade haft ett intresse för och kunskap inom den branschen.

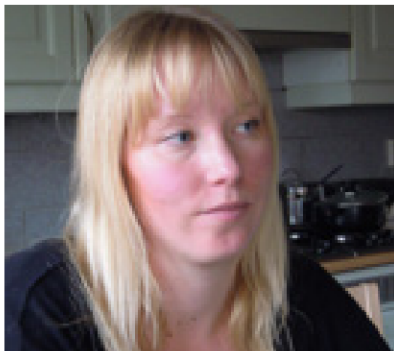
JAG SKRIVER OCKSÅ UNDER på att ”arbete och fritid går ihop”. ”Det gör inget om man jobbar med sånt som man tycker om”, brukar jag påstå. För att helt lämna arbetet bakom kan jag ta en springtur med cyklande barn, utan mobiltelefon i fickan. Vi kan stanna vid stranden och kasta stenar i sjön, inte för länge dock – någon kund kan ju försöka nå mig under tiden... Vi har alla blivit ”synade i sömmarna” när vi flyttade till Kumlinge. En del av oss har just inte brytt sig om det, kanske knappt märkt det, medan andra har upplevt det lite obehagligt när ens bakgrund har googlats fram bara för att ta reda på ”vem är hon nya tjejen” istället för att fråga och ge henne en chans att berätta själv. Vi har inte varit anonyma ens före omgivningen vetat våra namn eftersom vi har blivit förknippade med en viss pojkvän eller med ett visst arbete. Så är det säkert ofta i små kretsar och minisamhällen där alla är Någon. Varje Någon blir snabbt en del av något mer: en släkt, en arbetsplats eller annat sammanhang som ger en stämpel. Det kan senare vara svårt att komma ifrån sin stämpel, man blir för evigt ”hon med biskvier” eller ”hon där jumpaledaren”, även efter att man fått ett namn och tagit plats i andra sammanhang.

DET KAN VARA en nackdel när man vill bredda sina kretsar eller byta bana, ränderna går inte ur så lätt. Samtidigt, om man bevisat sig kunna en gren så får man snabbt fler erbjudanden och uppdrag eftersom vi, åtminstone på Kumlinge, är för få.

Vi har alla känt oss välkomna, det är viktigt att understryka. Det är inte svårt att komma in i ett litet samhälle om man vill det och är villig och beredd att vara en del av det. Däremot kan åtminstone en del av oss känna sig (o)medvetet motarbetade, eller åtminstone medvetet inte

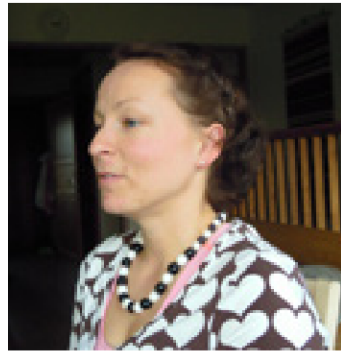
Från fikastunden. © Satu Numminen

Alexandra bor i Kumlinge by sedan 2013.
© Satu Numminen.

Airi flyttade från Houtskär till Kumlinge 1986.
© Satu Numminen.

Åsa flyttade till Enklinge 2007.
© Satu Numminen.

medarbetade, i näringslivet där det handlar om att sälja tjänster till sina grannar och produkter till sina vänner. Att arbetet går ihop med fritiden gör inte saken lättare: är man en företagare som försöker livnära sig på sitt intresse kan det uppfattas fel, varför skulle grannen/vännen få betalt för att göra sitt jobb om hon ändå gillar det, då kan hon väl göra det gratis?

ARBETET OCH FRITIDEN går ihop men ibland behövs total avkoppling. Som Åsa sade så klokt gäller det att ta vara på det som finns att göra i skärgården och inte sucka efter det som inte finns. För min egen del kan det handla om att ta en promenad i skogen eller en paddlingstur, med eller utan barn, oftast med dem. Alexandra sitter gärna ner med sambon och gör ingenting, i lugn och ro så att man verkligen möts och ser varandra. Åsa packar matsäck, man och barn i en båt och drar ut på sjön. Airi glömmet allt när hon efter en halv natt i bageriet sätter sig på cykel, far ner till sjön och kastar sig i det svalkande havet mitt i natten när bara månen ser på. Enkelt, en sann njutning.

Vi är överens om att företagandet är inte bara ett arbetsliv som företagare. Det är för oss ett sätt att leva hela livet: att vara företagsam på alla plan, både i arbete och på fritid. Att ta för sig, i vårt fall av allt det som livet i skärgården kan ge, bara man tar emot och tar vara på.

Kaffekopparna är tomma och Airibrödet och Åsakakorna slut. Jag beställer fler biskvier av Alexandra. ♦

Artikelförfattaren

Satu Numminen är samhällsaktiv Seglingebo sedan halva livet, företagare, trebarnsmor, livsnjutare och arbetshäst.

Adress: Sagolik Service, AX-228 10 SEGLINGE

Tfn: +358 (0)18 55 677, +358 (0)40 506 1299

e-post: satu.numminen@gmail.com

www.seglinge.com

Skylden för Mad(d)e in Bergö. © Iris Sjöberg.

Från Årets by i Österbotten

TEXT: IRIS SJÖBERG

Att kalla det babyboom är kanske att överdriva. Men under de senare åren har kurvan för Bergös födelsestatistik svängt uppåt. Tre barn är beräknade för 2014 men till 2015 blir det dubbelt upp; redan nu syns sex rundade graviditetsmagar. Och fler hoppas vi att det blir, också i de inflyttades antal. Omkring 15 personer flyttade ut hit år 2013; ännu är Bergö ingen pensionärskoloni.

Just nu rivs den fuktdrabbade lågstadieskolan. Arbetet på den nya skolan påbörjas 2015, planerare är Arkitekttjänst Johan Ångerman Ab. Vi hoppas att detta

projekt innebär nya arbetstillfällen också för ortsborna. Även biblioteket och nya utrymmen för hälso- och hemvården ryms in i den nya byggnaden. Det finns också långtgående planer för ett äldreboende i samband med lågstadieskolan. Äldreboendeplanerna drivs av det aktiva Örådet.

Räddningsenheten här på Bergö är en avtalskår och den lyder under Österbottens Räddningsverk. Från och med den första juni i år inleddes förstadelvårdsverksamhet. Det betyder att det är en grupp i förstahjälpen som hinner komma till den sjuke eller skadade innan ambulansen anländer. I gruppen, som bildats efter genomgången kurs, finns åtta kvinnor och tre män. De tre männen ingår också i brandkårsdelen som har femton personer i sin bemanning. De påansvarig är inflyttade Tom Wargh.

EN NISCH som har vuxit fram ur fiskerinäringen är hantverket i fiskskinn. Både Mad(d)e in Bergö (Madelene Westerlund) och Sampo 1884

Familjen Wargh, inflyttad från Kaustar i Kockkola. Tom och hans fru Marika (Bergöbo) samt deras barnskara: Savannah 4 år, Tove 3 år och Serena 1 år. © Iris Sjöberg.

(Janet Åkerback-Söderholm) tillverkar och designar sina produkter från grunden ur olika fiskskinn: abborre, gädda, lake, lax och öring. Till och med sälskinn, mårds�kinn, fiskryggskottor och fjädrar dekorerar de olika produkterna, allt från armband och väskor till slipsar och sydvästar. Elgitarrband i fiskskinn har visat sig vara en populär skapelse. Mad(d)e in Bergö bedriver också sömnadsverksamhet. Båda bidrar dessutom till småbarnsöknigen. Madelene Westerlund med barn och Janet Åkerback-Söderholm med barnbarn.

OCKSÅ fiskförsäljning och caféverksamhet är inne. Selmas Fisk & Fika har under ett och ett halvt års tid sålt fisk i olika varianter samtidigt som möjligheten getts att sätta sig ner och ta en fika med hembakat. Susanne Kuusikorpi driver den verksamheten i ett hus som är ett av de äldsta på vår ö. Hon är inflyttad och har också hon medverkat i det ökade barnantalet, Smilla fem år och Måns tre år. Som ex-gymnastiklära-

re drar hon kurser i medborgarinstitutets regi, i det relativt nya gymmet. När postkontoret, som fanns i Bergö Andelshandels byggnad, drogs in, öppnades väggen till affärslokalen och förvandlade posthörnan till ett café. Café Kaffekoppen har blivit ett "karakafé". Det hörs många glada skratt och livliga diskussioner från caféet ibland när man är och handlar.

BERGÖ BLEV Årets by i Österbotten för 2014. Detta firades med en stor fest på simstranden, ett område som lämpar sig utmärkt för samlingar. Här finns, förutom badplatsen och hoppställningen, en minigolfbana, lekpark och bastukåta för vinterbadare och allt detta har verkställts under de senare åren. Örådet arrangerar också allsångskvällar, antingen här nere vid stranden eller vid ungdomslokalen. Den första advent inleddes julen med marknad mitt i byn och julbelysningen längs vägen genom centrumdelen tändes. ♦

Cafés skyltning på Bergö. © Iris Sjöberg.

Bergö

Bergö - beläget knappt 60 km söder om Vasa, 4500 ha stort och är sedan 1973 en del av Malax kommun.

Invånarantal - 475 personer, varav 22 småbarn i Daghemmet, 23 elever i lågstadieskolan. 10 ungdomar far med buss varje morgon till högstadiet och gymnasiet i Petalax.

Kommunikation - trefilig vajerfärja på 90 ton (vid behov kan en fjärde fil användas) som kör enligt tidtabell dygnet runt. Färjleden är drygt 1 km och tar ca 10 minuter.

Hemsidor - www.bergo.fi och www.bergo.nu

Artikelförfattaren

Iris Sjöberg är pensionär.

Adress: Norrsvägen 48, 66220 BERGÖ
e-post: iris.sjoberg@netikka.fi

© Håkan Eklund

Åboländsk bygdesjöfart

TEXT: CHARLOTTE VON HAARTMAN

Skärgårdens befolkning har alltid rört sig på vattnet. Utan båtar hade ett liv i skärgården varit omöjligt. Redan tidigt började skärgårdsborna leverera varor till städerna, för att få pengar och för att kunna betala skatt.

Redan under medeltiden idkade skärgårdsborna från Åbolands skärgård handel med städerna i Mälardalen. Detta finns belagt i Stockholms tullregister som visar att år 1597 var det 876 farkoster som passerade tullbommarna i Stockholm av vilka $\frac{3}{4}$ var från Finland. Bestämmelser från år 1617 anger att sådan seglation var tillåten för ”rätta skärkarlar”, dvs innevånare från Åland, Korpo, Rimito, Töfsala, Nagu, Kimito, Tenala och Nylands skär. Rätta skärkarlar var

Briggen Agent hänger som votivskepp i Själe kyrka. Är systerfartyg till Aid, byggd 1873-74 i Nagu (hänger som votivskepp i Nagu kyrka).

dessutom endast de som skattade för fiske och sälfångst. Efter år 1641 förbjöds denna direkta handel, på grund av missbruk, men skärgårdsborna hade fortfarande rätt att idka direkt handel med stadsbor från Mälardalen, som sökte upp dem i Stockholm. Detta var ett viktigt undantag från den allmänna regeln att all handel skulle försiggå i städerna.

När 1800-talet började fortgick allt som förut, skärgårdsborna levererade fisk, ull, smör, mm till Stockholm och Åbo och fick pengar att betala skatter och nödvändiga inköp. Så kom 1808-1809 års krig och det ryska maktövertagandet. Efter kriget var konjunkturerna dåliga i många år, stadssjöfarten minskade, men allmogehandeln på städerna fortsatte. Den här typen av handel gav skärgårdsborna en möjlighet att få avsättning för sina produkter och

tjäna lite pengar. Man levererade strömming, slaktboskap, färsk fisk, salt kött, pottaska, bräder och bjällkar och hämtade tillbaka bl a salt. De skutor man använde var kajutbåtar, en öppen båt med kajuta akterut, mast med gaffelsegel och klyvare.

När Krimkriget började fanns det 471 fartyg i Finlands handelsflotta, av dem kapade britter och fransmän 89 stycken och 158 såldes utomlands. Den större sjöfarten lamslogs alltså, men det betydde gyllene tider för de skutskeppare som vågade sig ut på haven och seglade över till Sverige. Så talade man också i den norra och västra skärgården om "det engelska krig som Herren skänkte". Om detta finns det många äventyrliga historier. Bland annat berättas det att Korpoborna gömt sina fartyg i Långviken. Engelsmännen hade tydligen hört om detta, de

sökte flera gånger i trakterna, men hittade aldrig vikmyningen.

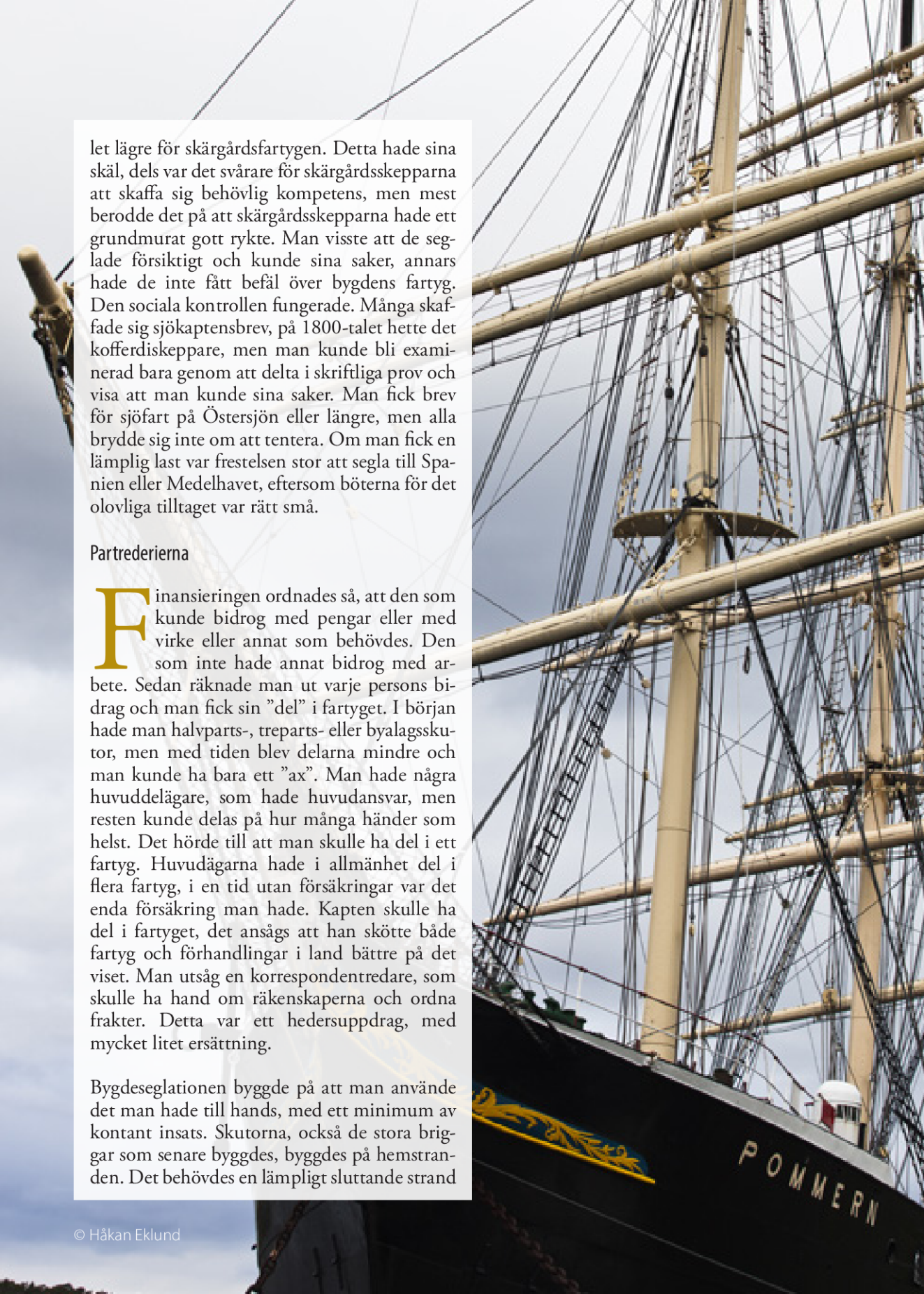
När handelsflottan skulle byggas upp efter Krimkriget fanns det helt enkelt inte tillräckligt resurser i städerna, så man blev tvungen att ge allmogeseglationen friheter, som med åren blev alltmer omfattande och då stundade bygdeseglacionens guldålder.

Seglacionens villkor

Uttrycket bondeseglation har ofta använts i vid bemärkelse, men borde egentligen bara användas för sådan seglacion där hemmansägaren, "bonden", med eget fartyg och egen dräng förde sina egna varor till marknaderna. Det fenomen som kan betecknas som bygdeseglacion är något helt annat, det var hela byns eller t o m hela bygdens gemensamma angelägenhet; att äga och driva fartyg som seglade i fraktfart över stora delar av Europa.

Efter Krimkriget gavs lantmannafartygen, som skärgårdsbåtarna kallades, nya friheter. År 1859 fick städernas borgare rätt att befrakta lantmannafartyg ända till Englands ostkust. År 1866 lindrades bestämmelserna ytterligare, då fick man befrakta lantmannafartygen ända till Englands ostkust, t o m utan examinerat befäl. Ville man längre måste man ha utbildade sjökaptener. Navigationsskolan i Åbo hade dock existerat sedan 1813. Erfarna skeppare som tidigare seglat på ruten kunde få dispens, men det här ledde ändå till anlitandet av s k "flaggskeppare", dvs man mönstrade på utexaminerade sjökaptener, som i praktiken tjänstgjorde som styrmän. Det fanns också "flaggregare", en stadsköpmän stod formellt för befraktningen, medan det i själva verket var skärgårdsbor som skötte hela seglacionen.

År 1868 slopades så skillnaderna, skärgårdsfartygen fick samma rättigheter som stadsfartygen, men länge var kompetenskraven på befä-

let lägre för skärgårdsfartygen. Detta hade sina skäl, dels var det svårare för skärgårdsskepparna att skaffa sig behövlig kompetens, men mest berodde det på att skärgårdsskepparna hade ett grundmurat gott rykte. Man visste att de seglade försiktigt och kunde sina saker, annars hade de inte fått befäl över bygdens fartyg. Den sociala kontrollen fungerade. Många skaffade sig sjökaptensbrev, på 1800-talet hette det kofferdiskeppare, men man kunde bli examinerad bara genom att delta i skriftliga prov och visa att man kunde sina saker. Man fick brev för sjöfart på Östersjön eller längre, men alla brydde sig inte om att tentera. Om man fick en lämplig last var frestelsen stor att segla till Spanien eller Medelhavet, eftersom böterna för det olovliga tilltaget var rätt små.

Partrederierna

Finansieringen ordnades så, att den som kunde bidrog med pengar eller med virke eller annat som behövdes. Den som inte hade annat bidrog med arbete. Sedan räknade man ut varje persons bidrag och man fick sin "del" i fartyget. I början hade man halvparts-, treparts- eller byalagsskutor, men med tiden blev delarna mindre och man kunde ha bara ett "ax". Man hade några huvuddelägare, som hade huvudansvar, men resten kunde delas på hur många händer som helst. Det hörde till att man skulle ha del i ett fartyg. Huvudägarna hade i allmänhet del i flera fartyg, i en tid utan försäkringar var det enda försäkring man hade. Kapten skulle ha del i fartyget, det ansågs att han skötte både fartyg och förhandlingar i land bättre på det viset. Man utsåg en korrespondentredare, som skulle ha hand om räkenskaperna och ordna frakter. Detta var ett hedersuppdrag, med mycket litet ersättning.

Bygdeseglationen byggde på att man använde det man hade till hands, med ett minimum av kontant insats. Skutorna, också de stora briggar som senare byggdes, byggdes på hemstranden. Det behövdes en lämpligt sluttande strand

med lämpligt hårt underlag, men det var allt. Det finns mycket litet kvar i dag som visar var byggnadsplatserna legat.

Sedan utsågs en byggmästare. Det var oftast bygdens egna män. Det var bara under det mest intensiva skedet på 1860-talet som man anlidade byggmästare från Österbotten. Bland de mest kända båtbyggarna var Mats Theodor Lindqvist från Sårís, Nagu. Under en period hade han övervakat byggandet av mer än hälften av de då seglande Nagufartygen. Bland annat ansvarade han för byggandet av briggen Aid, byggt 1873-74. Hon var det första fartyg som byggts efter ritningar i Nagu och hänger nu som votivskepp i Nagu kyrka.

Byggkarlarna var byns egna karlar, virket kom från byns egna skogar. Seglen syddes i stugorna och provianten kom från byns hushåll. Delägarna var skyldiga att leverera proviant i proportion till sin andel i fartyget. Korrespondentredaren gjorde upp en lista över vad var och en skulle leverera; ärter, potatis, hårt bröd (skepps- och kajutbröd), saltat fläsk och saltat nötkött, korngryn och färviolier.

Det var ett utmärkt sätt att utnyttja ortens resurser som knappast kunnat avyttras på annat håll. Det enda man inte kunde tillverka själv var järnvaror, de måste inköpas eller tas från något gammalt fartyg som blivit vrak. Det berättas att bästa sättet att skaffa ankare var att segla till Danmark. Vid ingången till Öresund norrifrån finns ett grunt område som heter Disken. Där brukade segelfartygen ligga och vänta på förliga vindar. Ibland kunde det blåsa upp hastigt och när man då skulle iväg, kaptades ibland ankartrossen. Företagsamma danskar rodde då ut och bärgade de övergivna ankarna och efter lagstadgade ett år och en dag, kunde de säljas åt förbifarande fartyg.

När fartyget kom hem på hösten räknade man ut säsongens resultat, inkomster och utgifter, och resultatet delades efter andel. Det hölls

delningskalas, som ofta var årets stora händelse i skärgårdssocknarna.

Partrederierna hade spelat ut sin roll på 1880-talet. Då hade man börjat med den s k second-hand seglationen, vilket betydde att man köpte begagnade fartyg, och det betydde att man måste ut med reda pengar.

Seglationen

Man seglade ut så snart isarna gett sig på våren. Ibland sågades fartygen t o m ut genom isen. I allmänhet hann man med 2 - 3 resor per år. Man lastade trävirke, i synnerhet gruvprops till Storbritannien, och returlasten bestod ofta av kol. Om man inte fick last i England, seglade man över till Frankrike och försökte sin lycka där. Var säsongen långt liden så att man inte hann hem före isen lagt sig, så kunde man segla ner till Spanien efter saltlast, övervintra där och komma hem med islossningen. Salt var också en populär last för nya fartyg, det konserverade dem.

Som redan nämnts seglade man försiktigt, erfarna skeppare minskade segel om det såg ut att blåsa upp. De kunde minska segel på kvällen för att besättningen inte skulle behöva purras under natten. Dessutom undvek man utgifter, alla skörade segel och andra reparationer skulle ordnas hemma, bara det nödvändigaste fick göras i främmande hamnar. Allt detta (utom möjligen snålheten) i kontrast till ivriga stadskaptener, som tog risker för att komma fort fram. Man undvek att segla sent på hösten, "hem till Mikaeli", var fortfarande huvudregel, även om det inte alltid lyckades. Ibland kunde det t o m hända att skutan frös fast i utrikes hamn. Då lämnade man oftast kajutvakt ombord och reste hem, för att komma tillbaka på våren.

Maten ombord var synnerligen enahanda. Ännu så sent som vid förföra sekelskiftet fick man ärtsoppa varannan dag och köttisoppa den

© Håkan Eklund

nästa. Frukosten bestod av kaffe och hårt bröd. Kvällsvarden var te och mera bröd, allt detta från den medhavda provianten, förstås. Ännu tidigare kunde middagen bestå av korngrynsgröt.

Manskapet ombord behandlades i allmänhet väl. Det var ett hårt liv, med kyla och hårt arbete, men bygdeskepparna behandlade i allmänhet sina mannar så väl det gick, annars var det svårt att få besättning till nästa år, och hade man inte besättning så fick man nog inte fartyg heller. Under hela bygdesjöfartens historia blev det inte en enda rättssak om myteri ombord. Man känner till några få fall av misshandel, med det var undantagen. På stadsfartygen kunde bemötandet vara ett helt annat, bl a var kaptenerna från Björneborg kända för sina hårda tag.

Besättningen

Mönstringen skedde vid sjömanshus, dvs det fanns en tjänsteman som kontrollerade att allt gick rätt till vid anställningen. Dessutom fungerade sjömanshuset som en sorts socialförsäkring. Både sjömän och redare betalade en avgift, som sedan kunde användas för att understöda sjuka eller fattiga pensionerade sjömän och sjömansänkor. Detta användes mycket litet, för skärgårdsborna var det en oerhörd skam att ligga samhället till last.

I allmänhet skulle man var ”torr om öronen”, dvs. konfirmerad för att få mönstra, men visst fanns det undantag. Kock ombord var ofta en 14–15-åring, eller så kunde kaptenen ta sin 11–12-åriga son med som kajutvakt. En regel var absolut: aldrig mer än två första resans gos-

© Håkan Eklund

sar ombord. Dessa nybörjare sattes i var sin vakt och skolades upp under resan. Då skall man komma ihåg att det här var skärgårdspojkar, som suttit i rodd- och segelbåt innan de lärt sig gå, och under vintrarna kunnat öva att klättra i masterna på fartygen som övervintrat i hemviken.

Sjömännen gick till sjöss trots det hårda livet för det var inte bättre i land. Hade man inte egen gård kunde man välja mellan att bli bonddäng eller industriarbetare. Bonddrängen hade ett ännu hårdare liv och tjänade mindre, medan industriarbetarens instängda liv inte var nå-

got för en skärgårdsbo som var van vid fria vider. Dessutom kunde en duglig sjöman arbeta upp sig och bli styrman eller sjökaptten. Många pojkar från enkla hem kom småningom upp sig socialt och blev märkesmän på sin hemort.

Alla historier om sjömännens glada leverne i hamn lär inte heller gälla skärgårdsbesättningarna. En regel för användning av lönen var att en tredjedel skulle skickas hem, en tredjedel skulle användas för inköp och en tredjedel fick man använda själv. Inköpen bestod av varor som man antingen inte kunde få hemma eller som var mycket billigare utomlands. Också tredjedelen för egen räkning bestod oftast av kläder och annat man behövde.

Ångan dräpte, men långsamt

Allmänt anses det att ångfartygen konkurrerade ut segelsjöfarten. Det är en delsanning, i ett resursfattigt land som Finland tog det mycket länge. När segelsjöfarten redan var på fallrepet i England och USA på 1890-talet, seglade man här för fulla segel ända fram till första världskriget. Ännu efter första världskriget hoppades man på högkonjunktur och det byggdes nya fartyg. År 1919 byggdes det två nya segelfartyg i Kärra, Dragsfjärd, visserligen med hjälpmotor, men i alla fall. En av dem var Draken, som gick under vid Utö i november 1929. Vi skall inte heller glömma Gustav Eriksson, vars fartyg seglade på vetetraden till Australien ända till slutet av 1940-talet. Han blev visserligen hjälpt av möjligheten att köpa billiga fartyg, som ingen annan ville ha och dessutom bestämmelsen om segelfartygspraktik för sjökaptener, som gav honom mycket billiga besättningar, men i alla fall. Ännu in på 1950-talet kunde man möta seglande vedskutor i Åboland skärgård.

Huvudorsaken till att segelfartygen blev utkonkurrerade låg naturligtvis i att ångfartygen hade lättare att hålla tidtabeller och med tiden blev de snabbare. Orsaken till att skärgårdsborna inte övergick till ånga låg mest i resursbristen.

Man hade delat ut vinsterna år efter år och pengarna användes till annat än sjöfart, man byggde hus och förbättrade jordbruket och fisket och när det sedan skulle ha behövts större penningssummor för att köpa ett stålbyggt ångfartyg, gick det inte att få ihop dem.

Några små rederier levde mycket länge, Engship existerar fortfarande men har nu köpts upp av Bore. Det var ett typiskt skärgårdsrederi, startat i Nagu. Det hade på senare tid sitt huvudkontor i Åbo, men alla fartygen var registrerade med Nagu som hemmahamn och skärgårdsbor hade nog företräde vid mönstring.

Jag har själv hört redaren säga, att han aldrig skulle anställa en sjöman ombord, som inte kan ro!

Orsaken till att bygdesjöfarten så länge var så framgångsrik, kan sökas i de oskrivna tio bud, som man följde; ur Allan Gustafssons Åboländsk sjöfart under segel:

1. Fartygsanskaffning med minsta möjliga insats av reda pengar
2. Seglation efter samma regel, dvs. lägsta möjliga driftskostnader i pengar
3. Sommarseglation och övervintring i hemviken. Helst skulle skutorna vara hemma till Mikaeli.
4. Så tidig säsongstart som möjligt
5. Åtminstone två resor under säsongen, helst tre.
6. Försiktig seglats för att spara på segel och undvika reparationer annat än hemma
7. En sorts försäkring genom delägarskap i flera skutor

8. Tredelad intressegemenskap redare-befälhavare-besättning

9. Rätt beräknad livslängd hos fartygen

10. Goda, starka, lastdryga fartyg ♦

Källor:

Gustafsson, Allan. 1970: *Åboländsk bygdesjöfart under segel* (Nystad), Uudenkaupungin kirjapaino.

Gustafsson, Allan. 1971: *Män och skepp*. (Nystad), Uudenkaupungin kirjapaino.

Några andra böcker om åboländsk bygdesjöfart:

Gustafsson, Allan: *Gynnade vind* (Nystad, 1973)

Gustafsson, Allan : *Gynnade vind II* (Nystad, 1974)

Hackman, John: *Bygdesjöfart i Nagu under 1800-talet* (Åbo Akademis tryckeri, 1975 o. 1996)

Artikeln är ursprungligen skriven som uppsats för kursen Skärgårdskunskap vid Åbo Akademi (2008).

Artikelförfattaren

Charlotte von Haartman är skärgårdsguide.

Adress: Parsbyvägen 7, Pargas

Tfn: +358 (0)400 881 891

e-post: charlotte@crawler.com

När byråkratin motarbetar inflyttning

TEXT: HÅKAN EKLUND

A bobon Anders Fagerlund hade länge funderade på att flytta ut till Nagu. Med fru Anneli spekulerade han på ett ställe i Nagu som tidigare varit i permanent bruk som bostad året runt. Huset var inte beläget ute på en holme, som man i Pargas stad är livrädd för. Det fanns bilväg ända fram.

– Ett helt måttligt och sakligt krav med avseende på räddningstjänst och alarmfordonens möjlighet att komma fram, berättar Anders.

Huset hade tidigare varit i åretruntbruk men nuvarande ägaren visste inte riktigt när, antagligen på 1940-talet.

ANDERS ÄR utexaminerad träbåtsbyggare, har VVS-utbildning med mångårig erfarenhet av marknadsföring och försäljning inom den industrin. Under fem års jobbade han inom skärgårdsturismen på Hotel Strandbo innan han tillsammans med Jan-Erik Karlsson och Bill Sandell grundade företaget Nagu Marina Ab som presenteras på annan plats i detta nummer.

– Problemet med huset var, förklarar Anders, att en fastställd strandgeneralplan hade klassat fastigheten med byggrätt RA, vilket betyder "fritidsbostad" med avgörande begränsningar.

– Enligt magistratens snäva tolkning (speciellt magistraten i Åboland) kan man inte skriva sig på en adress som enligt Pargas stads fastighetsregister är fritidsbostadstomt med byggrätt RA.

– Det betyder att min fru Anneli och jag inte kunde skriva oss på den fastigheten och följaktligen inte bosätta oss i Nagu. Till saken hör att vi i tjugoo års tid redan haft en hyresstuga på

Petsor som också är en RA. Byggrätten på en RA-fastighet är betydligt mindre än på en A-fastighet.

I TIDNINGSARTIKLAR och i radio har problemet lyfts fram under årens lopp och då har man från stadens sida med stadsdirektör Folke Öhmans mun anklagat magistraten för att vara för strikt i sin tolkning. Magistraten har i sin tur påpekat att staden, som har skyldigheten att upprätthålla fastighetsregistret, själv svarar för begränsningen.

Anders förklarar orsaken till varför detta problem har uppstått, som han diskuterat med förre skattedirektören Jorma Lindblom i Korpo. Enligt Lindblom beror det inte på de forna skärgårdskommunernas illvilja eller snikenhet utan på Skattestyrelsens direktiv att genom en skattereform slopa ett flertal mindre förlegade skattegrunder och ersätta dem med en enhetlig fastighetsskatt och i det sammanhanget uppmanat kommunerna att se över sina fastigheter, både för permanent åretruntboende och för sommarstugor.

MAN TALADE inte om fritidsbostäder på den tiden och det var i detta skede man klassade om (så gott som) alla fastigheter som inte bevisligen var i åretruntbruk, såsom sommarstugor. Detta gjordes utan att beakta att dessa byggnader aldrig hade genomgått en byggnadsteknisk försämring.

Det här var enbart en skatte- och registrerings-teknisk förändring och Anders poängterar att fastighetsskatten för fritidsbostäder är högre än för permanenta året-runt bostäder.

– Nu är man, speciellt i Pargas stad tycks det som, inte speciellt villig att ens diskutera om

Anders Fagerlund
vid sitt Åbohem.
© Håkan Eklund.

Inflyttningshinder

huruvida man å tjänstens vägnar och på fastighetsägarens skriftliga ansökan kunde återföra dessa fastigheter till bostad för permanent året-runtboende i fastighetsregistret utan desto mera ingående syn eller inspektion, förklarar Anders.

– I blanketten som stadens byggnadsinspektion själv ger när man vill anhålla om ändring av fastighetens status, står det klart och tydligt ”Ifall annan myndighet än byggnadstillsynsmyndigheten ändrat fastigheten från permanent året-runtboende till fritidsbostad.....” vilket ju klart bevisar att man på den sidan är medveten om problemet men inget kan, vill, vågar eller ids göra något för att lösa problemet.

När Anders mera noggrant tog reda på var skon riktigt klämde kom han fram till följande: Man blandar ihop hemkommun, (godkänd) bostadsadress till fastighet klassad med byggrätt A1, (obligatorisk) postadress och detta gäller alla inblandade parter: stadens tjänstemän, magistratens personal, posten och gemene man.

HAN INTERVJUADE per telefon en dam på magistraten i Pargas och fick inte då ett vettigt svar på sina frågor om hSur han kunde skriva sig i Nagu när han inte kunde flytta till stugan på Petsor. Hon hänvisade till Raija Ahvamaa på magistraten i Åbo, som gav utomordentligt saklig information per telefon, talade nästan perfekt svenska och svarade just på de frågor han kunde ställa.

DET ÄR är så att man kan välja att skriva sig i en annan hemkommun genom att i blanketten “FLYTTANMÄLAN I” i högra spalten “MAGISTRATEN Lagstadgad flyttanmälan”

- Sätta kryss för ”Flyttning i Finland”
- Sätta kryss för ”Saknar stadigvarande bostad. Bostadsadress saknas”

- Skriva in t ex ”Pargas” för raden för ”Hemkommun efter flyttning”

- Meddela den tidigare adressen under ”Gammal näradress i Finland”

- Meddela den nya postadressen under ”Ny näradress i Finland”

- Underteckna, datera och ge kontaktuppgifter (ifall man absolut vill, alla behöver inte ha telefon, mobil eller epostadress!)

- Samtidigt i den vänstra spalten ”Postens tjänster”, kryssa för ”Adressändring”

SUMMAN av kardemumman.

– Det är helt möjligt att flytta ut till Nagu (eller vilken annan skärgårdskommun som helst) genom att byta hemkommun och detta har inget att göra med fastighetens status och byggrätt eller strandgeneralplan, men det ville tydligen ingen berätta åt oss, säger Anders.

– Lite högre fastighetsskatt för en fritidsbostad är en pipa snus jämfört med om vi kunde få ökad inflyttning till skärgården och genom det mycket större kommunalskatteuttag på pensioner, löner och kapitalinkomster, eller hur?

– Det här vore en win-win-situation för både Pargas stad i allmänhet och för kommundelarna Nagu - Korpo - Houtskär - Iniö i synnerhet, avslutar Anders, som nu för andra året redan hyr en andrabostad på Kyrkbacken i Nagu, tillfälligt, tillsammans med sin fru Anneli.

FRÅGAN kvarstår. Varför gör inte myndigheterna allt för att dra sitt strå till stacken för att underlätta flyttning ut till skärgård? Varför måste etablerade vuxna yrkesmäniskor, som utgör ett värdefullt tillskott i ett skärgårdssamhälle, tvingas till kamp i myndigheternas snärgiga paragrafdjungel, där byråkraterna är på sin mammas gata – för att kunna flytta till en glesbygd som kämpar för sin överlevnad? Borde

En arbetsdag vid Nagu Marina Ab i Nagu. © Håkan Eklund.

det inte vara tvärtom, att de som hanterar paragraferna skulle göra allt som står i deras makt för att göra det enkelt att flytta in? De som är villiga att lämna det bekväma, urbana bakom sig, utgör ändå en liten minoritet.

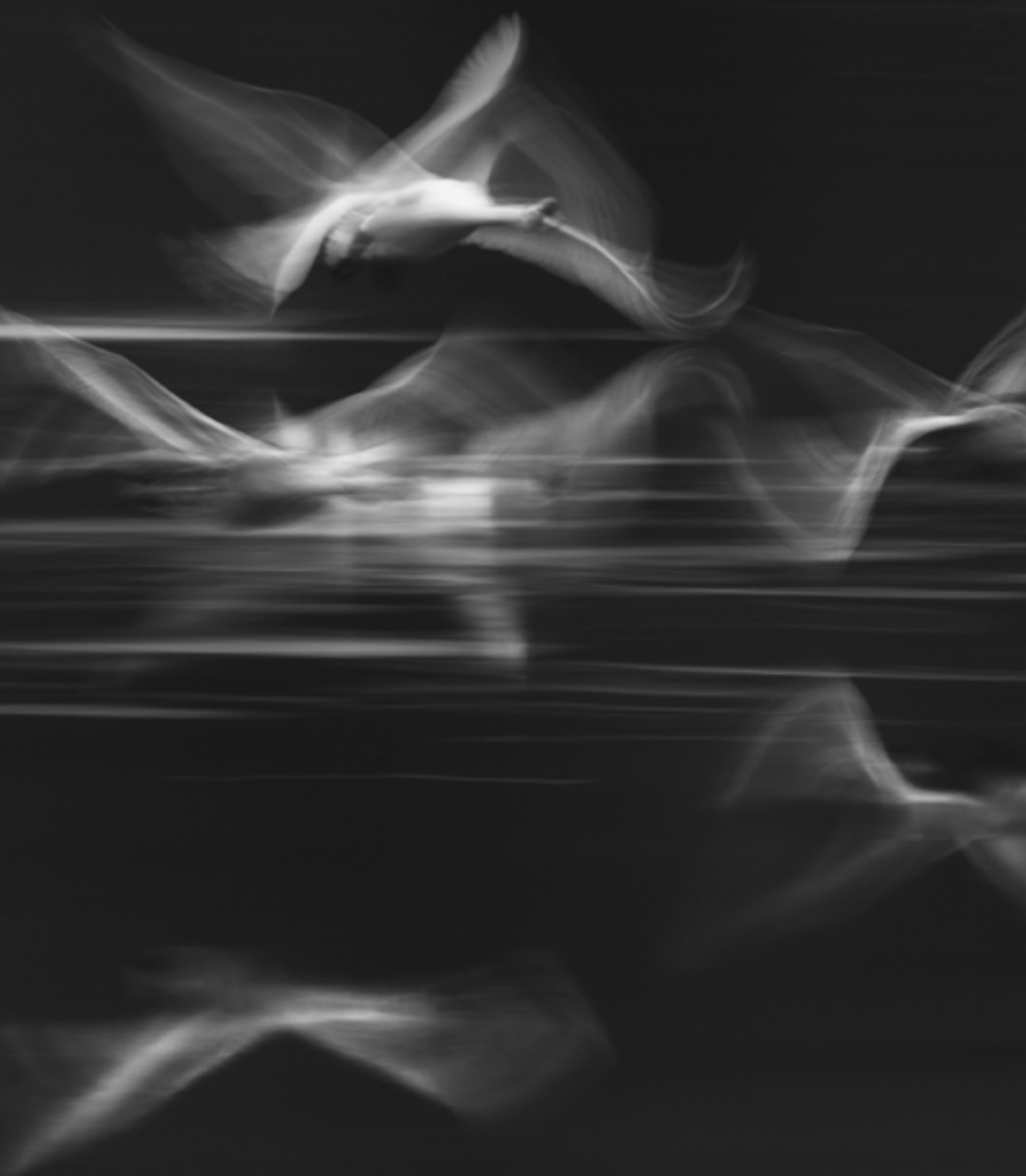
Om det är så här svårt att skriva sig på en fastighet som tidigare bevisligen eller högst sannolikt varit i permanent bostadsbruk för åretruntboende, och som av andra än av byggnadstekniska orsaker av kommunens tjänstemän i fastighetsregistret flyttats från bostad för

åretruntboende till fritidsbostad, är det ju fel någonstans. Eller hur? ♦

A circular icon containing a lowercase letter 'i', representing information.

Artikelförfattaren

Håkan Eklund är tidskriftsredaktör.

När det fryser till

TEXT & BILD: LARS SUNDSTRÖM

Dagarna är korta. Det är bara en tidsfråga när det fryser till och marken är täckt av snö. En grupp gräsänder har samlats i den närbelägna ån, där de ofta övervintrar. Nervöst simmar hanarna omkring och ibland ryker de riktigt aggressivt ihop med varandra. Så länge det finns lite öppet vatten i sjön stannar de kvar.

Svanarna är de segaste och tänker inte ge sig av förrän isen har lagt sig på hela sjön.

Men det blir ingen vinter ännu. I början av året brukar alltid mindre öppningar ännu vara isfria och svanarna trängs i de allt mindre råkarna. Med jämna mellanrum flyger de i grupper runt sjön, liksom för att kontrollera om något har ändrat, eller om det skulle finnas mera utrymme någon annanstans.

Kråkorna söker ivrigt efter mat och har hittat något. De gör allt för att ta tillvara det som bjuds. De enskilda individerna står på sig för att få sin del av bytet. Plötsligt flyger alla upp, den större svarta kusinen är på spaningsrunda och har märkt kråkornas bråk. I naturen vinner alltid den större. ♦

Artikelförfattaren

Lars Sundström är ingenjör som efter en lång karriär inom multinationella telekombolag sadlat om till naturfotograf.

Adress: Wilckingsgatan 8, 10300 KARIS
e-post: kjell.lars.sundstrom@gmail.com

Österbottniska lustresor

TEXT: HÅKAN EKLUND

Vilken tur att ett livsverk på en dags-tidning inte tagit bort skriv- och foto-graferingslusten hos herrar Bertel Nygård & Mikael Herrgård, numera ”friherrar” där lusten att välja vardagssysslor är total.

Vi som i decennier dagligen följt dem i Vasa-bladet, i tidningsnummer som för länge sen skattat åt förgängelsen, får nu fortsätta att följa dem i bokform – som lever länge.

DET ÄR INTE vilken bok som helst. Österbott-niska lustresor är ett stycke samtidshistoria, fylld med substans och lust. Det är bara så skönt att läsa en prosa som genast rycker en med, med hull och hår. Språket är okrystat och med flyt, utan att ändå ge avkall på saklighet

och god journalistisk redovisning. Likadant är det med bildmaterialet som i dagens värld fyl-ler en lika viktig uppgift som det skrivna ordet.

Och substans är det ingen brist på. I tjugosex kapitel får vi uppleva ett stycke Österbotten i tid och rum, och möta ett stort antal österbott-ningar. Bara så fint att se två yrkesmän i aktion. I Österbottniska lustresor är de i sitt esse.

REDOVISNINGEN i förordet, att resorna i land-skapet helt styrts av lusten att subjektivt välja mål som intresserar, är bra. Så är det med resor. Eftersom man inte kan se allt, kan man lika bra välja sådant man gillar, då blir det oftast bra. Det är ändå mycket de hunnit med, från Side-by i söder, Ilmola i öster och Karleby i norr. Ett

Lisa Gestgifvars trya som är försedd med en fullständig runkalender enligt Åbo stifts kalendarium. Bilden ur boken. © Mikael Herrgård.

stycke bördig landhöjningskust som många i södra Finland inte känner speciellt bra.

Att inleda boken med en karta över lustresenärernas besöksplatser åren 2011–2014 är ett bra pedagogiskt grepp, speciellt för läsare som inte kommer från landsdelen. Likaså är det klokt att också inkludera Kyrolandet i boken; Kyrö älv är ju en livsnerv som i sin helhet är en viktig del av kustlandets natur, kultur, historia och samhälle.

För den specifikt skärgårdsfokuserade finns många strandhugg i kustbyar, arkipelager och fyrplatser dokumenterade. På annan plats i detta tidskriftsnummer hittas ett urval med Mikael Herrgårds bilder som togs under bokprojektet, men inte rymdes med i boken.

DET MEST UNIKA maritimt kopplade materialet hittas i kapitlet ”Runkalendrar, tryor och solkors” som är presenterat på sex uppslag med ypperliga detaljbilder. En trya är en numera nästa okänd benämning på en liten förvaringsask av trä, omkring 20 cm lång, med lock och en invecklad låsmekanism. Tryorna är inte sällan båtformade, ofta konstfärdigt gjorda och ibland försedda med en inskuren runkalender. Tryornas primära användning var som förvaringsask för elddon och annat viktigt i säljakten, framförallt i langfålan (långfärden) som kunde pågå i tre månader. Elldonen var livs-

viktiga under säljakten och tryorna hade bra flytförmåga, viktigt för fångstmän i en värld av is och (iskallt)vatten. Tryans centralbygd är Österbotten; utanför Finland finns museiexemplar endast i Härnösand och i Kristianstad i Sverige. ♦

Österbottniska lustresor Upptäcktsresande i eget landskap

Bertel Nygård, text
Mikael Herrgård, foto
Scriptum, 2014, 239 s
ISBN 978-952-7005-17-0

Utö, där Finland börjar

TEXT: HÅKAN EKLUND

Den som vill ha hela Utös historia och utveckling mellan två pärmor skall inhandla boken "Där Finland börjar. Utö lots- och fyrvaktarsamhälle" som på 261 sidor presenterar detta för Finland så speciella samhälle, ytterst i havet.

I inledningen till boken hittas några rader, citerade ur en tidning (1969), som beskriver Utö i ett nötskal: "Trettiosex kilometer fågelvägen rakt söderut från Korpo huvudö ligger en stormpiskad klippa i havet – Utö."

Sen fortsätter presentationen med några rader om befolkningen och näringslivet. "För 18 av de 21 släktnamn som finns upptagna i telefonkatalogen uppges yrket vara lotsar, lotskutterförare och radiofyrvaktare." Se där ett yrkesfokuserat ö-samhälle.

Till skillnad från de flesta andra ö-samhällen längs våra kuster där fisket dominerat, har Utö utgjort ett undantag. I mer än 250 år var Utö ett lots- och fyrvaktarsamhälle. Öns karaktär av tjänstemannasamhälle har också orsakat många snabba och ibland också dramatiska förändringar i byns historia, som boken i detalj presenterar, som när militären lämnade Utö 2005.

Det var dock en förändring som också gav öborna nya möjligheter, på gott och ont. Plötsligt kunde vem som helst, som inte var släkt med någon på Utö eller ägde en dyr båt, övernatta på denna intressanta utskärs ö. De gamla logementsbyggnaderna omvandlades nämligen till ett hotell, till Utö Havshotell.

Idag är turismen den livlina som gör att förbindelserna fungerar året om och Utö är mera frekventerat än någonsin. Sommartid har det alltid funnits gott om gäster, men nu har också

vinterhalvåret blivit intressant, med bl a fågel-skådare och naturfotografer som flitiga besökare.

Vintertid hittas ett 30-tal invånare samt ett 10-tal deltidsoboende. Också några "ornitologproffs" är numera fast bosatta på ön. Under sommaren bor det ca 120 personer på Utö, de flesta med släktrelationer. Antalet besökare räknas säkert i 10 000-tal.

I denna bok hittar allt som är värt att veta om Utös historia och samhällsutveckling. Innehållet är uppdelat i fyra delar som behandlar det statliga intresset, livets materiella villkor, ett fungerande samhälle och det andliga och sociala livet. Layouten, formatet och trycket är bra, bildmaterialet likaså och författaren som själv är historiker och Utöbo kan sitt ämne. ♦

Där Finland börjar Utö lots- och fyrvaktarsamhälle

Martin Öhman (text)
Vrakplundrarförlaget, 2014
ISBN 978 952-93-3651-7
Inbunden, 261 s

Från Kvarkens stenrike

TEXT: HÅKAN EKLUND

Kvarkens skärgård fick världsarvsstatus 2006 tack vare sitt unika landskap format av istiden. Dyliga utnämningar ger ringeffekter. Seppo Lammis högklassiga bildverk *Kvarken* med text på tre språk är ett sådant, till glädje för den växande besökskaran som ger nya förtjänstmöjligheter också för skärgårdsborna i området. Också förläggaren är skärgårdsbo ...

UNDER istiden trycktes jordytan hundratals meter neråt av en inlandsis som var ett par kilometer tjock. Den som inte har besökt inlandsisens kant på västra Grönland har kanske svårt att förstå hur det kunde se ut. Hos oss ser vi ju bara spåren i naturen efter ismältningen, om vi vet hur vi skall tolka dem och det landskap som ännu stiger ur denna hårdhanta behandling. Därför är det bra med böcker. Och världsarv. Något att förundras över.

Landhöjning är ju så påtaglig i Kvarkenområdet att detta skärgårdslandskap hunnit ändra utseende under en livstid. Tidigare kala grynnor blir till blommande strandängar, sen småningom till skog. I boken hittas bildpar med Lammis egna bilder från 1970-talet och hur det ser ut tre – fyra decennier senare samt äldre arkivbilder från början av 1900-talet som jämförs med nytagna bilder. Förändringen är dramatisk.

I DETTA STENRIKE, som många med båt vet att respektera, har fotografen Seppo Lammi tillbringat decennier med sin kamera. I bildverket ”*Kvarken*” delar han nu med sig av oförglömliga stunder i detta säregna område. Bildmaterialet som främst dokumenterar landskapet, floran och faunan är ypperligt. I slutet av boken får vi också träffa några äldre skärgårdsbor, Elis Håkans vid Bodback gamla

fiskehamn i Björkö och fiskardottern Runa West som växte upp vid Rönnskärs lotsplats. ♦

Kvarken-Merenkurkku

Foto: Seppo Lammi

Text: Seppo Lammi, Karin Dahlström

Förlag: Elipta media, 2014, 199 s

ISBN: 978-952-67618-2-4

En kulturgärning

TEXT: HÅKAN EKLUND

Clara Henriksdotter Puranens nyutkomna bokverk "Kasnäsboken" är hennes nittonde i ordningen. Med det börjar hon inta en roll som en lokaldokumenterare av rang där temat ofta gäller vår kustkultur. Temat hittar hon ofta i sin närmiljö. Hon är en skrivande kvinna som verkligen gräver där hon står, som är synnerligen värdefullt. Tidigare har hon bl a gett ut en bok om Högsåra (2004) där hon själv bor och verkar.

I KASNÄS har hon hittat en föränderlig och förunderlig by. Hon tar avstamp i historien, "Kasnes" omnämns i jordboken från 1540 och namnet kan enligt Lars Huldén utgöra den dialektala betydelsen för stenkummel, vårdkase. År 1571 hade Kasnäs nio gårdar med sammanlagt 7 hästar, 25 kor, 6 getter och 26 får. Idag är Kasnäs en mycket vital och företagarkärlig skärgårdsby, som fullt ut anpassat sig till dagens verklighet med industrier, småföretag, simhall, restaurang, naturum, gästhamn och är en slags knutpunkt för skärgårdskommunikationerna i östra Åboland.

I BOKEN har hon intervjuat ett 80-tal personer och det är dessa människors berättelser som skapar ryggraden i boken. Detta ger liv och nutid åt boken, som inte skall ses som en historiebok. Några exempel på dessa möten hittar ni i hennes artiklar på annan plats i detta tidskriftsnummer.

Under arbetet med boken kom Clara i bl a i kontakt med Marta Helena Flincks (1905-2003) material. Marta Helena hade under sin livstid flitigt tecknade ner berättelser om byn, en berättelse återges i sin helhet i boken. Andra värdefulla informationskällor är Ruth Wibergs detaljminne och byalagsmedlemmarnas bokgrupp. Att i skrift dokumentera en by och dess människor är en delikat och i vissa fall kanske en kinkig uppgift; att vara alla till lags är inte lätt.

LIKSOM I MÅNGA andra delar av skärgården drabbades Kasnäs hårt av emigrationen. År 1901 hade byn 139 invånare. Av dem emigrerade ett 40-tal personer i början av 1900-talet, en båtbiljett till Amerika kostade ett strömmingsnät. Material till kapitlet om emigrationen hittades bl a i en artikel i Åbo Underrättelser skriven av Meta Torvalds, publicerad den 8 augusti 1958. Rubriken "Hitisbor hem från Staterna. Trivs med slakten i Kasnäs".

VID EN SNABB genomläsning av boken (precis utkommen innan detta material går till tryckeriet) slås man av insikten om vilken guldgruva till information som kan hittas i varje by, hur liten den än är, om det bara finns någon som är intresserad av att gräva, ta tillvara och sammanställa, till exempel till en bok, som Kasnäsboken. En sann kulturgärning. Det mesta försvinner ju med oss människor, utan att lämna alltför många spår för eftervärlden. Bildmaterialet i boken är digert, layouten och formatet tilltalande. Boken kan med stort intresse också läsas av oss som inte har någon släktkoppling till Kasnäs. ♦

Kasnäsboken

Clara Henriksdotter Puranen (text)
Utgivare: Kasnäs byalag r f, 2014
ISBN 978 952-93-4331-7
Inbunden, 276 s

Är du nyfiken på skärgårdens natur och miljö?

Då är kursen ”**Skärgårdsnatur, 10 sp**” för dig. Vi kommer att ta upp skärgårdens ekologi och geologi, näringarnas natur- och miljöberoende, utbredning och trender inom flora och fauna samt miljögeologiska aspekter i skärgårds- och kustområden. Kursen arrangeras inom ramen för det öppna universitetet vid Åbo Akademi och ingår i helheten Skärgårdskunskap.

Kursen startar **2.3.2015** och är helt nätbaserad förutom en avslutande tentamen. Det ingår både elektroniskt material och ett kompendium som säljs till självkostnadspris. Du kommer att ha möjlighet att såväl läsa på egen hand, skriva kortare skriftliga uppgifter som diskutera med de övriga deltagarna på nätet.

Professor Olav (Joffi) Eklund, FD, docent Mikael von Numers och FD Johanna Mattila fungerar som kursens lärare.

Låter detta lockande, anmäl dig då genast (senast 20.2) till öppna universitetets anmälningss databas: <https://web.abo.fi/fc/anmalningsdb/>

Har du frågor? Kontakta planerare Carina Gräsbeck, tfn 02-215466, e-post: carina.grasbeck@abo.fi www.abo.fi/opu

Intresserad av skärgårdskunskap, besök då vår webbsida: <http://www.abo.fi/student/skarg>

Print
Gosmo
Tryckeriservice.
info@gosmo.fi
www.gosmo.fi
+358 40 508 1478

Vad har hänt under hösten 2014?

Fortsatta träffar för gemensamma gränsöverskridande projekt

I september 2014 träffades ett tjugotal personer på Brändö, Åland, för att diskutera Kulturturism. Lena Långbacka från Sydkustens landskapsförbund sammanställde diskussionerna på ett föredömligt sätt. Följande lyftes fram som aktuella och intressanta frågor:

- Kulturkusten – ökad sysselsättning med hjälp av kultur
- Levande historia på skärgårdsmuseer
- Ungdomar, företagsamhet och film
- Scandinavian Islands – fortsättning; nå marknader utanför EU som turismkluster med hjälp av Central Baltic?
- Utveckling av små gästhamnar
- Finlandssvenska matvägen – upptäck Svenskfinland via mat
- Fortsättning av S:t Olavsleden (pilgrims- och vandringsled) i Finland (inklusive Åland)
- Kulturturismnät över hela regionen
- Utveckling av genuina upplevelser, grundkunskaper i naturen, vildmarksliv och traditionell kunskap, folktradition, lokalt kulturarv i samverkan med ortsbefolkningen
- Kvalitetshöjning i alla led – kompetensutveckling, paketering av kvalitativa produkter/upplevelser, storytelling
- Framgång genom att samla små aktörer i ett paraplyprojekt
- Studerande vid Novia är en viktig resurs

Kulturturism var också temat för en träff i slutet av november på Länsstyrelsen i Stockholm, då trettio personer gruppvis fokuserade på följande frågor:

- Små hembygdsmuseer i skärgården – hur utveckla?
- Kulturhistoriska objekt (byggnader, minnesmärken) i skärgården, arbetsnamn ”Baltic Pearls”

> nästa möte 9 januari på Skärgårdsstiftelsen i Stockholm

- Outdoor, naturturism ”Naturen är tråkig” – vad göra? Hur tänka nytt? Följande fördes fram:

Design i naturen (ljus, installationer, arkitektur, mm); Mötesplatser och upplevelser för olika målgrupper, t ex ”Offroad” för barn; Tillgänglighet, fågelskådning/naturskådning; Bastukultur, vinterbad och liknande exotiska naturnära upplevelser

- Vandringsleder, S:t Olavsleden – pilgrimsled med start i Trondheim; här planerad fortsättning längs med svenska östkusten över Åland till åboländska skärgården

> nästa möte 6 februari på Länsstyrelsen i Stockholm

- Geopark (Roslagen, Åland, Egentliga Finland) – utifrån vår geologiska historia (spår från vad som hände för 1900 miljoner år sedan tills nu!), det landskap som har format vårt liv och givit förutsättningar för hur vi skapat vår kultur – ett UNESCO-begrepp
- > kontaktperson geolog Stig Abrahamsson stig.abrahamsson@geocultor.ax

I förra numret av Skärgård lyfte vi fram möjligheten att söka projektplaneringsbidrag, och flera aktörer har använt sig av det under hösten.

Gemensamt informationsmöte med kustens Leadergrupper

Den 2 december träffades Nordiska skärgårdssamarbetets styrelse och representanter för fyra finländska Leadergrupper i Åbo för att lära känna varandras verksamheter bättre och främja gränsöverskridande samarbete och utbyte. Den här typen av möten är värdefulla och kommer att ske igen.

Nordisk slutkonferens för Egna Pengar på Hanaholmen måndagen den 26 januari 2015 "JUST HÄR ÄR DET MÖJLIGT"

Nordiska skärgårdssamarbetets projekt Egna pengar är ett av Nordiska ministerrådets sex demografiprojekt 2014-2015. Projektet handlar om unga vuxnas försörjningsmöjligheter i skärgård och på landsbygd. Frilansjournalist Gisela Linde intervjuar unga vuxna och tjänstemän för att samla goda exempel till Idébanken som ges ut under våren. Och på slutkonferensen som arrangeras på Hanaholmen 26 januari delar många unga vuxna med sig av sina berättelser varvat med kommuners goda insatser för unga. Det kan vara delaktighet, synlighet, boende och arbete. Föreläsare är också Lars Losvik, som lyfter fram betydelsen av vårt förhållningssätt.

Anmäl dig – och ta med dig en grupp unga från din kommun redan på söndagen för workshops och filmvisning "Vi finns!". Det är genom sådana här träffar – både informellt, personligt, inspirerande och nära – som vi förändras och den vägen förändrar världen.

Anmälan sker via Hanaholmens hemsida, Kalendern, <http://www.hanaholmen.fi/se/programkalender/nordisk-konferens-just-har-ar-det-mojligt>

Rådsmötet 7 maj 2015

Varens viktiga beslutande Rådsmöte hålls 7 maj 2015 i Helsingfors, och temat är sannolikt Små (gäst)hamnar – aktuellt inom Central Baltic. Nylands förbund står som värd med riksdagsledamot Thomas Blomqvist som Rådets ordförande.

NSS - bakgrund

Nordiska skärgårdssamarbetet är ett myndighetssamarbete som funnits sedan 1978. Grundtanken är att samarbeta runt gemensamma frågor och utmaningar som vinner på en mångsidig belysning. Mycket av samarbetet är ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte över den vidsträckt region som skärgården utgör mellan Sverige, Åland och Finland.

Medlemmar som stöder verksamheten med medlemsavgifter är Länsstyrelserna i Stockholms och Uppsala län, Stockholms läns landsting, Ålands sex skärgårdskommuner, Egentliga Finlands och Nylands förbund samt Närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM) i Egentliga Finland och Nyland. Regionförbundet Östsam är medlem från och med 2014.

Läs gärna mer på hemsidan! Den uppdateras regelbundet. Nu finns också länkar till Skärgårdssamarbetets 30-åriga historia, som den beskrivits i Tidskriften Skärgård 2008 och i broschyren "Tre skärgårdar". ♦

Ester Miros är samarbetschef för Nordiskt skärgårdssamarbete

Tfn: 358 (0)40 1580 555

e-post: info@skargardssamarbetet.org

webbplats: www.skargardssamarbetet.org

© Håkan Eklund

Från Ninnus horisont

Samhörighet i skärgård är inget påklistrat

Mångsyssleriet har alltid varit den vanligaste näringsgrenen i skärgården. Så också i dag, även om detta sätt att försörja sig i officiella sammanhang inte ens existerar.

Utan inflyttning tynar skärgården sakta (eller snabbare) bort och blir ett reservat där de få som är kvar enbart finns till för turister och fritidsboende. Tack vare folkmängden sommartid kan en viss servicenivå upprätthållas även vintertid, men det förutsätter nog ett visst kundunderlag också året om.

DET ÄR verkligen synd att det är så många som av byråkratiska skäl bor i skärgården utan att vara skrivna här. Det gör att skärgårdsområdena går miste om en hel del skattemedel som skulle behövas för att kunna upprätthålla servicen.

Fast jobben, servicen, boendemiljön och naturen är viktiga för dem som funderar på att bli skärgårdsbor är det nog ändå stämningen och de sociala relationerna i skärgården som mest lockar nya människor eller starkt bidrar till att de stannar.

NÄR JAG LÄSER min farbror Bertrams dagboksanteckningar från 1944 eller 1955 och jämför dem med dagens sysslor på dessa öar, så märker man att skillnaden trots allt inte är så stor. Bertram och min far Harry livnärde sig på allt möjligt. Som unga var de sjömän och fick se världen (eller åtminstone hamnarna). De odlade äpplen och plommon, ympade fruktträd och sålde fisk. Den ena jobbade deltid som bibliotekarie, den andra var postiljon. Lönen var urusel, så man hade sin ko och sin täppa för att inte svälta ihjäl och man kokade «vativuina» på köksspisen under kalla vinterdagar medan man spelade schack med grannen och lyssnade på Jussi Björling.

HADE BERTRAM 1955 figurerat på Facebook hade hans lakoniska kommentarer varit av typ: Tog ner frukt. Vände i trädgården. Tvättade byke. Fullmåne och nattfrost. Ingen fisk i dag heller. Dimma och rusligt. Besökte Flinkmanns. Höll mig inne. Motorn strejkade. Ingenting särskilt. Besökte Trobergs. Högg famnved. Rauha kom hem. Storm. Svea dog och fördes över isen med vatukälke till likhuset, det var julafton. Kanske dessa ord ändå gav en tydligare bild av livet i skärgården än dagens prutthurtighets- och haljelujastämning på sociala medier. Och farbror Bertram, som var en duktig fotograf, tog faktiskt en "selfie" av sig och flickvännen i kanoten redan på 1920-talet! Statsministern var således ganska sent ute, 2014. Förresten kom vintern till den åboländska skärgården den 27.1.1955 och isen höll att gå på redan före jul. Vilket var tur med tanke på Sveas hädanfärd dagen före julafton.

DET SOM ÄR mest slående då man läser gamla brev och dagböcker är hur livligt det sociala umgänget var förr. Många saker har förändrats, men det hänger nog på oss själva att se till att samhörigheten överlever. Att beskriva stämningen i skärgården i november är inte helt lätt, men behöver göras för att nya invånare skall känna sig välkomna. När många olika nyanser av dimma och väta ligger över viken, den första snön tynger de evigt försenade rosenknopparna, den första vassbuckburken öppnats, färffioler lyfts på middagsbordet, och ljusen tänds i lyktor i äppelträd, i vägskaal och

på gravgårdar, då vet man att det är dags att bjuda vänner på fest. Vänner som är utrustade med yllesockor, regnrockar, pannlampor, en flaska vin, en bok att låna ut, den sista rosen ur rabatten, några nyfångade strömmingar i ett paket.

Samhörigheten i skärgården är ingenting påklisterat, den är nödvändig för att man behöver varann. Denna nödvändighet kryper in under skinnet och gör att de flesta redan i bussen mot stan vill veta när nästa buss går tillbaka. Många undviker att överhuvudtaget förflytta sig till fastlandet om de inte är nödvändigt.

TRE GÅNGER i slutet av ordnas "Musica Silentii in Archipelago" i Nagu, Korpo och Houtskär. Det är ett småskaligt men kvalitativt högtstående musikevenemang. Tanken att fira skärgårdens stillhet och lugnet i naturen uppstod i vårt kök och gänget i kulturföreningen Multiculti som har stått för arrangemangen, tände genast på idén. Efter sommarens intensiva period med ringlande bilköer, brummande motorer, trängsel i butiker och restauranger, överfulla hamnar, då är det himmelskt att få uppleva höstens frid. Ändå vill folk träffas även då, så en festival med stillsam klassisk musik med internationellt kända konstnärer har lockat hundratals åhörare från skärgården och också längre ifrån. Det var inte särskilt svårt att locka en världsstjärna som Olli Mustonen till skärgården just denna tid på året. Åtminstone i Nagu vill man kombinera musikupplevelsen med en kväll efteråt på krogen tillsammans med konstnärerna, och några gäster tar ut hela glädjen genom att också övernatta på hotell i skärgården.

DET BEHÖVS evenemang som samlar invånarna (både heltids- och deltidsboende) också och under vår och höst som samtidigt förlänger säsongen så att lönsamheten för småföretagen ökar Om en stor grupp invånare bestämmer att de bjuder in vänner och bekanta från andra orter för att fira höst och vår tillsammans, ökar kommersen under den lugnare tiden på orten. Skärgården ett Mecka för konstnärligt lagda, för hantverkare, skribenter, översättare, arkitekter och för experter av allehan-

da slag. Här finns det plats för själen. Min man som är fil mag från Kajana bakar limpor, tillverkar fönster av gammal modell, är manager för musiker inom klassisk musik och har börjat bygga musikinstrument. Ett sådant mångsyssleri är svårt, fast inte omöjligt, i stan. Mångkunniga personer som älskar stjärnhimlen och livsstilen i skärgården flyttar in från olika delar av landet och från andra länder. Låt oss ta vara på dem.

ULLA-LENA LUNDBERGS prisbelönta bok "Is" beskriver livet i skärgården för inte så väldigt länge sedan och har bidragit till att kunskapen om skärgårdslivet har ökat väsentligt i vårt land och också i Sverige. Särskilt är det relationerna mellan människorna på ön och isens beskaffenhet som jag själv har tyckt bäst om i den boken.

Ett av världslitteraturens stora verbala mästerverk, Volter Kilpis "Alastalon salissa", är utan tvivel det verk som allra bäst har beskrivit människan i skärgården. Eftersom språket är en ofattbart rik kombination av det finska språket och dialekt där finska och svenska ord blandas, är det inte många i denna värld som kan ta till sig Kilpis text. Men vem som helst som förstår finska kan läsa de första 20 sidorna.

DET ÄR DEN vackraste text jag någonsin läst och beskriver den andlighet och den närhet till naturen och historien som människor bosatta i skärgården kan uppleva. Eftersom boken sedan länge är slutsåld skulle jag gärna inhandla ett exemplar om någon av Skärgårds läsare har en överlopps bok i sin hylla. Även jag har nämligen ännu några hundra sidor olästa innan jag får skaffa den hett åtrådda t-skjortan "Olen lukenut Alastalon salissa". ♦

Kolumnförfattaren

Nina Söderlund är skärgårdsbo, kommunpolitiker, planerare vid CLL och ordförande för Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi.

Adress: Hermistostigen 15, 21660 NAGU
e-post: nina.soderlund@abo.fi

Alvar Finne vittjar sin norsryssja i Österhankmosundet 1.5.1982. Han använder en gammal ökstock som säkerhet på den svaga isen som är täckt av nysnö. Bilden ingår i en större dokumentation om Kyro älv-fisket. © Mikael Herrgård.

Inågra nummer har Skärgård dokumenterat bortgångna märkesmän som under sin livstid var duktiga på att dokumentera samtiden i text och bild. I nr 1/2012 uppmärksammades Kaj Dahls (1945-2003) skärgårdsarv. Han fotodokumenterade en epok i skärgården som under 1970-talet nådde vägs ände, nämligen en levande skärgårdskultur med småbrukande fiskare längs sydkusten och på Åland.

En del av hans produktion gavs ut som värdefulla fotojournalistiska böcker, en del av materialet refuserades av förlagen. En stor del av hans extremt värdefulla bildarkiv skingrades för vinden efter hans död. Allt bildmaterial som ingick i Skärgård nr 1/2012 reprofotograferades från utställningsbilder. Ett tidsödande jobb.

I nästa nummer av Skärgård skall vi träffa en samtida till Kaj Dahl, nämligen Mikael Herrgård (f. 1947) i Österhankmo, Korsholm, som fotodokumenterat motsvarande kust- och skärgårdskultur i Kvarkenområdet i Österbotten. Delar av detta material har publicerats i böcker (bl a i "Människor och arbete i österbottnisk skärgård" 1980), i tidningsartiklar eller visats på otaliga utställningar. Idag är dessa bilder redan historiska. För Skärgårds läsare är Mikael Herrgård bekant som kolmnist från 2012 och som tidigare artikelmedarbetare i ett antal nummer.

Välkommen med som läsare i vår nästa årgång 2015! Glöm inte att värva en ny prenumerant, eller ge Skärgård som gåva; för att vi skall överleva behöver också vi trogna kunder och supporters.

Sista bilden

Prenumerera på Skärgård!

- Nr 1-2/2000 Egentliga Finland som förbindelseregion (66 s.)
Nr 3/2000 Bebyggelse och bosättning (51 s.) **slutsåld**
Nr 4/2000 Skärgårdspolitik (72 s.)
Nr 1-2/2001 Rötter och identitet (80 s.) **slutsåld**
Nr 3/2001 Skärgårdshavets nationalpark (76 s.)
Nr 4/2001 Åland (96 s.) **slutsåld**
Nr 1/2002 Östnyländsk skärgård (112 s.) **slutsåld**
Nr 2-3/2002 Tidskriften Skärgård 25 år (96 s.)
Nr 4/2002 Tid och framtid (72 s.)
Nr 1/2003 Strandhugg i Österbotten (104 s.) **slutsåld**
Nr 2/2003 Ekologer, eldsjälar och föränderlig mångfald (112 s.)
Nr 3/2003 Åspingen – bortglömt kulturarv? (72 s.)
Nr 4/2003 Vårt unika träbåtsarv (96 s.) **slutsåld**
Nr 1/2004 Estlandssvenska Aiboland (136 s.)
Nr 2/2004 Utö fyr-och lotssamhälle (120 s.) **slutsåld**
Nr 3/2004 Kustliv och skärgårdskultur (88 s.)
Nr 4/2004 Tillståndet i Östersjön (72 s.)
Nr 1/2005 Folkloristik (72 s.)
Nr 2/2005 Kökar (64 s.) **slutsåld**
Nr 3/2005 Arktiska latituder (80 s.)
Nr 4/2005 Landskap i förändring (76 s.)
Nr 1/2006 Skärgårdens nya konstellationer (88 s.)
Nr 2/2006 Åländska skärgårdskommuner (88 s.)
Nr 3/2006 Ur västnyländska annaler (84 s.) **slutsåld**
Nr 4/2006 Sibbo – hotad kulturbygd (84 s.)
Nr 1/2007 Skärgård 30 år (84 s.)
Nr 2/2007 Norra Kvarkens landhöjningsrike (68 s.)
Nr 3/2007 Finska kriget 1808-09 (108 s.) **slutsåld**
Nr 4/2007 Trettio årgångar med Skärgård (64 s.)
Nr 1/2008 Skärgårdssamarbetet 30 år (68 s.)
Nr 2/2008 Natur i förändring (60 s.)
Nr 3/2008 Museer i kustland och skärgård (60 s.) **slutsåld**
Nr 4/2008 Sydbottnisk horisont (80 s.)
Nr 1/2009 Arkeologi (80 s.)
Nr 2/2009 Vårt värdefullaste kapital (64 s.) **slutsåld**
Nr 3/2009 Kimitoön (60 s.)
Nr 4/2009 Naturfientlig populism (72 s.)
Nr 1/2010 Skärgårdsdelegationen 60 år (100 s.)
Nr 2/2010 Korpo, ytterst i staden (72 s.)
Nr 3/2010 Energi och miljö (60 s.)
Nr 4/2010 En senhöstdag i skärgården (88 s.)
Nr 1/2011 Öborna berättar (84 s.)
Nr 2/2011 Konst och kultur (84 s.)
Nr 3/2011 Glesbygd i förändring (68 s.)
Nr 4/2011 Resurslandskapet (80 s.)
Nr 1/2012 Kaj Dahls skärgårdsarv (108 s.)
Nr 2/2012 Mervärde i Skärgård (84 s.)
Nr 3/2012 Skutor och farleder (68 s.)
Nr 4/2012 Kvinnokraft (76 s.)
Nr 1/2013 Om jakt & fångst (84 s.)
Nr 2/2013 Från Okavango till Kuggom (76 s.)
Nr 3/2013 Uppdrag i norr (76 s.)
Nr 4/2013 Mat som hantverk (80 s.)
Nr 1/2014 Skärgårdshavet jubilerar (88 s.)
Nr 2/2014 Ur Anders Munsterhjelm's dagböcker (88 s.)
Nr 3/2014 Föreningsaktörer i skärgård (88 s.)

Prenumerera via www.skargard.fi eller anita.julin@abo.fi tfn: (02) 215 4944 eller hakan.eklund@abo.fi tfn: 050-567 2213. Årsprenumeration i Finland endast 46 €, utomlands 50 €. Lösnummer kostar 20 €/st inklusive porto. Prenumerationen är fortlöpande till den sägs upp.

www.skargard.fi

Tänk om administrationen av ditt företags trycksaker skulle vara

LÄTT, SNABBT OCH KOSTNADSEFFEKTIVT?

Inga försvunna trycksaker längre, inget onödigt väntande och nödlösningar.

FRAM PRINTBOX FÖRÄNDRAR DIN UPPFATTNING
OM BESTÄLLNING AV TRYCKSAKER.

Ta kontakt, så berättar vi hur.

Jyrki Mäkinen tel. 050 564 7779, jyrki@fram.fi eller

Jan Rosendahl tel. 050 0669 069, jan@fram.fi

FÖR EN FÄRGRIKARE VÄRLD